МААДЫРЛЫГ СОВЕТ КОСМОНАВТАРГА АЛДАР!

ТӨӨГҮДЕ БИР-ЛЕ ДУГААР, КОСМОС КОРАБЛИНДЕН КОСМОСТУҢ ШУУТ БОДУНЧЕ КИЖИНИҢ ҮНЕРИ БОТТАНГАН!

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

1965 ч. МАРТ 24 СРЕДА № 69 (6088).

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Өртээ 2 көп.

КОСМОС АЛДАРЫНЫҢ ОРУУ

Павел Беляев биле Алексей Леоновту Москвачылар куспактап тур

Совет космос корабли «Восход-2»-ниң чижеглээр чүве чок ужудуушкунун кижи төрелгетен магадал-биле хайгаарап турган. Павел Беляевтиң болгаш Алексей Леоновтуң аттары — космонавтиканың төөгүзүнге чаа арынны ажыдар, корабльден космос делгеминче кижиниң үнерин бир-ле дугаар боттандырар алдарны чедип алган ол кижилерниң аттары делегейниң хөй-хөй дылдарынга дыңналып турган.

Эрес-маадырлыг үүлениң дугайын делегейге Москва дыңнаткан, маадыр космонавтарның космоска ужудуушкунунуң бир хонуунуң дургузунда Москва олар-биле кады турган. Мынчангаш, марттың 23-те «дээр» акылышкыларын Москва куспактап уткаан.

Бо эртен совет найысылал байырлалдыг, өөрүшкүлүг оттуп келген. Бүгү оруктар Ленин кудумчузунче— сылдыстыг делгемниң чагырыкчыларының баштайгы чер оруунче угланган. Внуково аэродромну байырлалдыы-биле шимеп каан. Бистиң ынак Төрээн чуртувусту, оон маадырлыг улузун, улуг Коммунистиг партияны боттарының эрес-маадырлыг чоруу-биле алдаржыдып турар ындыг кижилерни Внуково аэродромун алдыгы удаа уткуп турары бо. Аэропорттуң кол бажыңының баарында — В. И. Ленинниң улуг чуруун делгээн. «Ленинниң тургусканы Совет Эвилелиниң алдарлыг Коммунистиг партиязы делгерезин!», «Космос корабльдериниң тургузукчулары — совет эртемденнерге, конструкторларга, инженерлерге, техниктерге болгаш ажылчыннарга алдар!», «Эрес-маадырлыг совет космонавтарга алдар!» дээн лозуннар чайыннады тургулаан. Совет Эвилелиниң күрүне тугун, эвилелдешкен республикаларның туктарын часкы чылыг чывар киискидип турган.

Эштер Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Л. Н. Ефремов, К. Т. Мазуров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Ю. В. Андропов, Л. Ф. Ильичев, Б. Н. Пономарев, А. П. Рудаков, В. Н. Титов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының оралакчылары Н. Г. Игнатов болгаш М. Холов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары Д. Ф. Устинов, М. А. Лесечко, П. Ф. Ломако, И. Т. Новиков, К. Н. Руднев, Л. В. Смирнов, ВЛКСМ ТК-ның бирги секретары С. П. Павлов, ССРЭ-ниң Камгалал министри, Совет Эвилелиниң Маршалы Р. Я. Малиновский, Шериг-Агаар күштериниң кол командылакчызы, Ужар чүүлдүң Кол Маршалы К. А. Вершинин, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президентизи П. В. Келдыш болгаш өскелер-даа аэродромга четкилеп келген.

Байырлалдыг ужуражылышкынның минуталары улам-на чоокшулап орган. Маадырларның ужудуп кел чыдары агаар лайнериниң аас апарган дээрге көстүп келирин чыылганнар аажок манап турганнар. Ю. А. Гагарин, Г. С. Титов, А. Г. Николаев, П. Р. Попович, В. Ф. Быковский, В. В. Николаева-Терешкова, В. М. Комаров, К. П. Феоктистов, Б. Б. Егоров олар база уткааннарның аразынга тургулаан.

Реактивтиг хыдыкчы самолёттарга үдедип алган «ИЛ-18» ужудуп келген. Оон ол дескиниг кылгаш, кээп хонупкан...

Космонавтарны уткуурунуң ырызы болу берген аялганы ойнап күүседип турган.

Бо маршутуң байырлалдыг үделгези-биле Павел Беляев болгаш Алексей Леонов чечектер-биле бүргеп каан чазак индиринче чорупканнар. Аэродромга адыш часкаашкыннары, байыр чедирген үннер диңмиреп турган. «Ура!» база диңмирээн.

Партияның болгаш чазактың даалгазын чедиишкинниг-биле күүсеткениниң дугайын СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге «Восход-2» корабльдиң командири илеткээн.

Хенертен шимээн чок апарган өйде даразында сөстер илдең дыңналып турган:

«Ленинчи Коммунистиг партияның Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге илеткээрим болза:

Космос корабли «Восход-2»-ниң ужудуушкуну чедиишкинниг-биле доозулган.

Корабльден космос делгеминче кижиниң үнериниң шенелде-шинчилели күүсеттинген.

Экипажтың байдалы эки.

Партияның болгаш чазактың кандыг-даа даалгазын күүседиринге белен бис.

«Восход-2» корабльдиң экипажының командири полковник БЕЛЯЕВ».

Совет Эвилелиниң Күрүне гимнизи чаңгыланып үнген, ынчаарга космонавтарга алдар болдурган артиллерия даштаашкыннары ол гимнге хөгжүм дег үделге болуп дыңналып турган. Партияның болгаш чазактың удуртукчулары Павел Беляевке болгаш Алексей Леоновка байыр чедирип, оларны куспактап, ошкап турганнар. Маадырларның кадайлары, оларның төрелдери болгаш чоок кижилери, космонавт өңнүктери ол эргим кижилерин куспактап турганнар.

Уруглар космонавтарга москвачыларның баштайгы белээн — чечектерни тудускулаан.

Павел Беляев биле Алексей Леонов уткааннарны кезиди кылаштааннар. Адыш часкаашкыннары, изиг байыр чедириишкиннери база диңмирээн, чечек-ле, чечек...

Космостуң чагырып алыкчыларын ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнарынга таныштыргылаан. Аэропорттуң кол бажыңының баарынга чечектер-биле шимеп каан машина чедип келген. Павел Беляев биле Алексей Леонов аңаа кадайлары-биле кады олуругулапкан. Мотоциклчилерге үдедип алгаш, «ЗИЛ—111» Москваже углаашчорупкан.

Киев чазаглыг оруу болгаш Ленин кудумчузу — космос алдарының оруу ол. Орукту дургаар аң-не эптиг черлерни ээлеп алыр талазы-биле москвачылар кайгамчык мергежилин көргүзүп турарлар. Боттарының хүндүлүүн ажыглаан бичии уруглар—бирги одуругларда. Бажыңнарның крышаларын, балконнарын, телеграф чагыларын, ачаларының эгиннерин долузу-биле ажыглаан. Делгем Ленин кудумчузу бөгүн тар апарган. Кезээдегизи ышкаш, хөгжүм диңмиреп турар. Ында байырлалдыг шимээн база улуг, оларда барык бүгү делегейниң үнү дыңналып турар.

«Восход-2» деп космос корабль-спутниктиң командири ужудукчу-космонавт полковник Павел Иванович Беляев (солагай талазында) биле «Восход-2» деп космос корабль-спутниктиң ужудукчу-космонавтызы подполковник Алексей Архипович Леонов космосче ужударының мурнуу чарыында, Кызыл шөлде.

Фото В. ЧЕРЕДИНЦЕВТИИ.
СЭТА-ның фотохроникaзы.

ССРЭ-ниң Камгалал министриниң дужаалы № 72

1965 ЧЫЛДЫҢ МАРТ 23 МОСКВА ХООРАЙ.

Совет улустуң улуг тиилелгезин, корабльдиң командири ужудукчу-космонавт полковник Павел Иванович БЕЛЯЕВ болгаш ийиги ужудукчу ужудукчу-космонавт подполковник Алексей Архипович ЛЕОНОВ составтыг экипажтан тургускан «Восход-2» деп хөй олуттуг космос корабль-спутнигин орбитаже үндүрерин болгаш үр үеде ужудуушкунун хандырган эртемденнерниң, инженерлерниң, техниктерниң болгаш ажылчыннарның шылгараңгай эрес-маадырлыг чоруун, төөгүде кижиниң эң-не баштай корабльден космосче шуут үнгенин демдеглээри-биле ДУЖААРЫМ БОЛЗА:

1965 чылдың март 23-те бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы — Москвага, эвилелдешкен республикаларның найысылалдарынга болгаш маадыр хоорайларга артиллерияның чээрби удаа даштаашкыны-биле салют кылыр.

ССРЭ-ниң Камгалал министри,
Совет Эвилелиниң Маршалы
Р. МАЛИНОВСКИЙ.

ОКТАРГАЙНЫҢ СЫЛДЫСТАРЫНДАН КРЕМЛЬДИҢ СЫЛДЫСТАРЫНГА ЧЕДИР

Боровицк хаалгазы дээрге —совет космонавтарның Москваның черинге кирип турары чер оруунуң сөөлгү участогу. Мотоциклчилерге үдеттирген, чечектер-биле шимээн машина Кремльге чедип келген. Хенертен маадырлар, чугаалажып алган чүве дег, хары угда баштарын кедүрүп кээп, Кремльдиң хүнге чыраттырган суургаларының баштайынче көргүлээн. Ийет, черниң сылдыстарынга Октаргайның ырак сылдыстарындан олардан өске кым байырны чедирер бөор!

Дөрт чыл бурунгаар Юрий Гагарин бир-ле дугаар космостуң тыныжын Кызыл шөлге чедирип келген. Найысылалдың чүрээнде ол сырын бөгүн алдыгы катап кызыл туктарны киискидип турары ол. Боттарын совет эртемниң болгаш техниканың маадырлыг кылыышкыннарының киржикчилери кыдыр санап турар бүгү совет кижилерниң арыннарын ол хереледип турар.

Өөрээн москвачылар долган шөл мырыңай хөлдүг чүве. Индирлерде база хөлдүг, оларда чурттуң алдарлыг кижилери, үлетпүрнүң мурнакчылары, совет парламентиниң депутаттары. Ында-ла даштыкы аалчылар, дипломаттыг корпустуң төлээлекчилери база бар.

Москва маадырларның келирин манап, шагын, минуталарын санап турган. Ам каш-ла секунда арткан. Кызыл шөлде чыылганнар космостуң чаа хайгыылчыларын ам дораан көрүп каарлар. Муң-муң карактар Мавзолейже угланган. Ооң төп индиринге үр манаттырган маадырлар үнгүлеп келирге, бүгү шөл далай дег диңмирер келген, муң-муң кижиниң тыныжы чаңгыс болуп каттыжа берген чүве дег.

Мавзолейниң төп индиринде — партияның болгаш чазактың удуртукчулары, космонавтар.

Совет улустуң космосту шиңгээдип алыр талазы-биле тиилелгезинге болгаш космонавтар П. И. Беляев биле А. А. Леоновту уткуурунга холбаштырган митингини СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү **Н. В. Подгорный** ажыткан.

Эргим эштер! Совет кижилер, бистиң бүгү улузувус шылгараңгай тиилелгени база катап чедип алгандыр деп ол чугаалаан. Бистиң совет кижививс төөгүде бир-ле дугаар, сөстүң дорт утказы-биле алырга, космостуң делгемнеринче үне берип, эртем талазы-биле хайгааралдарны чедиишкинниг-биле күүсеткеш, корабльге менди чаагай ээп келгендир. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даасканын ёзугаар бо төөгүлүг болуушкунга—маадыр космонавтар Павел Иванович Беляев болгаш Алексей Архипович Леонов олар-биле бүгү улустуң ужуражылгазынга холбаштырган митингиниң ажыттынганын чарладым.

Москвачылар маадырларның арыннарынче сеткил хайныышкынныг көрүп тургулаан.

* * *

Микрофонга «Восход-2» корабльдиң командири ужудукчу-космонавт полковник **П. И. Беляев** чедип келген.

Эш П. И. БЕЛЯЕВТИҢ чугаазы

Эргим эштер болгаш өңнүктер!

Космосту штурмнаарынга киржир бедик идегелди биске көргүскени дээш, Коммунистиг партияның Төп Комитединге, Совет чазакка, бүгү совет улуска чүректиң ханызындан өөрүп четтиришкинни «Восход-2» деп космос кораблиниң экипажының өмүнээзинден илередирин меңээ чөпшээреп көрүңер.

Ужу-кыдыы чок космос океанынче ханылап кирерин, октаргайның чажыттарын билип алырын, бойдусту кижиниң чагырып ап турарын калбартырын кижилер шагдан бээр-ле күзеп чораан. Ол чаагай күзелди боттандырарының баштайгылары совет улус болган.

Делегейде бирги социалистиг күрүнениң хамаатызы Черниң тыртыышкынының күжүн бир дугаарында ажып эрткен болгаш космосче көдүрлүп үнген. Совет кижилер болза хөй хонуктарның космос ужудуушкунун кылган делегейде кара чаңгыс кижилер болуп турар. Космоска баргаш келген баштайгы херээжен бистиң «Чайкавыс» болган. «Восход» деп хөй олуттуг совет корабль-спутниктиң экипажының космоска ужудуушкуну база-ла баштайгы болган. Бистиң совет кижививс корабльден дашкаар, космос делгеминче дидим болгаш бүзүрелдиг-биле базарын бистер бир дугаарында чедип алган бис.

Социалистиг тургузугнуң капиталистиг тургузугдан, совет эртемниң болгаш техниканың буржуаз эртемден артык күштүүнүң херечилели ол-дур!

Бо космос ужудуушкунунда бистер ажык космосче үнер кылдыр таарыштырган тускай херексел-биле дерээп, эң-не болбаазыраңгай хөй олуттуг «Восход-2» деп корабль-спутникке олурупкаш, ужупкан бис. Мээң эжим подполковник Леоновтуң космосче дашкаар үнерин, корабльдиң даштынга ооң ажылын болгаш корабльче ээп келирин Черже дамчыдып турган тускай телевизия системазын корабльге тургускан турган.

Хол-биле башкарарының быжыг туруштуг болгаш идегелдиг системазын ажыглааш, корабльди черге кээп хондурарын бир дугаар боттандырган.

Совет космос корабльдериниң идегелдииниң болгаш бедик болбаазыраңгайының база оларның тургузукчулары — совет эртемниң, техниканың болгаш үлетпүрнүң кайгамчыктыг ажыл-ишчилериниң талантылыының дугайын бистиң ужудуушкунувус бүзүрелдиг херечилеп турар. Оларга алдар болгаш изиг өөрүп четтиришкин!

Космос делгемин шиңгээдип алырының шынар талазы-биле чаа үечадазының эгезин «Восход-2» деп ийи олуттуг корабльдиң ужудуушкуну-биле салган.

Космос делгеминче дашкаар үнерин амыдыралды хандырар автономнуг системалыг тускай скафандрга боттандырган. Ол шенелде-шинчилел эртем болгаш практика талазы-биле кедергей улуг ужур-дузалыг. Ооң ужур-дузалыынга бүзүрээр төлээде, шенелде-шинчилелдиң шиитпирлээни айтырыгларның чүгле чамдыызын безин санаарга четчир. Ол дээрге хамыктың мурнунда ажык космоска кижиниң сорулгаже угланган хөделиишкиннериниң болдунуп болуру-дур, солчулгаларны, хайгааралдарны кылырының болгаш өске-даа янзы-бүрү операцияларны күүседириниң —өске-биле чугаалаарга: хостуг космоска амыдыралдың болгаш ажылдың туруп болурун өөренип көөрү-дүр.

Бистиң экипажывыстың командири болурун болгаш ужудукчу-космонавтың программазын күүседирин меңээ даскан турган.

Мурнунда хыдыкчы-ужудукчу чораан кижи болганымда, чер чоогунуң атмосферазының байдалдарынга самолёттарны чаңгыс удаа эвес башкарып турган мен. Бо удаада корабль-спутникти космос делгеминге башкарар ужурга таварыштым.

Мээң мурнумга мындыг сорулга турган: космосче дашкаар үнериниң аппаратуразын башкарарын хандырар болгаш мээң эжим база өңнүүм подполковник Алексей Леонов космос делгеминче дашкаар үнгеш, бүгү шенелде-шинчилелди күүседип шыдаар, эргежок чугула хөделиишкиннерин кылгаш, доктааттынган үезинге база траекторияның баш бурунгаар тодараттынган участогунга шыңгыы дүүштүр корабльге ээп кээп шыдаар кылдыр, корабльди шак ынчаар башкарар.

Башкартынар нарын ужудуушкун аппарады болуп турар «Восход-2» корабль ужудукчу-космонавтың хөделиишкиннериниң аайынга көнчүг эки кирер, оон тура-соруунга кедергей дыңнангыр болду. Корабльдиң башкарылга болгаш ориентация системалары янзы-бүрү маневрларны ылаптыг күүседирин болгаш херектиг байдалга корабльди туруштуг ап чорууруун хандырып турган, ол болза космосче дашкаар үнериниң талазы-биле шенелде-шинчилелди чорударынга, ол ышкаш өске-даа эртем шинчилелдерин кылырынга эргежок чугула чүүл-дүр.

Биске даандырган онаалганы күүседири дээш бүгү харысалганы бистер медереп билген бис, ынчангаш ужудуушкунуң бүгү программазын улуг өөрүшкү-биле болгаш бистиң совет эртемивис база техникавыс дээш, бистиң талантылыг болгаш күш-ажылга ынакшылдыг чонувус дээш улуг чоргаарал-биле боттандырып чораан бис.

Бистерниң, космонавтарның, бүгү совет кижилерниң дугайында улуг сагыш салыышкынын чүгле ужудуушкун үезинде эвес, харын ооң доозулганының соонда-даа доктаамал медереп турдувус.

Бистиң ужудуушкунувусту болгаш боттандырган шенелде-шинчилелди СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, Совет чазактың болгаш бүгү совет улустуң өмүнээзинден СЭКП ТК-ның бирги секретары эш Брежневтиң бедик-биле үнелээни биске чаа энергияны берип, даалганы чедиишкинниг күүседиринче бисти сорук кирип турган.

Инженерлерге болгаш ажылчыннарга, эртемденнерге болгаш конструкторларга, бисти ужудуушкунга өөреткен болгаш белеткээн бүгү кижилерге, бистиң ужудуушкунувусту хандырган бүгү кижилерге чүректиң ханызындан өөрүп четтирери күзенчиг-дир.

Корабльдиң черге кээп хонганының болгаш өөрүшкүлүг уткуп алыышкынның соонда эмчилерниң сагыш човангыр холунга кирген бис. Кээп хонган районга бистиң ужуражыышкынывысты хандырган ужудукчуларга, эмчилерге болгаш өскелерге даа тускай эртемниглерге чүректиң ханызындан өөрүп четтирдивис.

Пермь крайның делгемнери болгаш бойдус байлактары биске көнчүг солун болду. Ынчалза-даа төрээн пермьчилерниң өөрүшкүлүг болгаш хүндүлээчел чорууң бүгү амыдыралывыста чүректеривиске кадагалаар бис, оларга чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенивисти илередип тур бис.

Эштер! Өлүм чок Ленинниң улуг партиязы совет улусту изеттинмээн төөгүлүг орук-биле баштап келгениниң болгаш баштап бар чоруурунуң ачызы-биле совет улус ада-чурт эртеминиң болгаш техниказының бедиңгиң чедиишкининге, социалистиг тургузугнуң өндүр-чаагай тиилелгезинге чедип келген.

Партияның мерген угаанныг удуртулгазы-биле Совет Эвилели октаргайны өөренип көөрүнче болгаш шиңгээдип алырынче база бир улуг базымны кылган. Алдарлыг ленинчи партияның оглу болуп турарымга болгаш ооң айтыышкыны-биле космосту шиңгээдип алырының шуут киржикчизи болганымга чижеглээр чүве чок аас-кежиктиг болуп тур мен.

Хостуг космоска амыдыралдың болгаш ажыл-чорудулганың болдунуп болурун бистиң совет эртемденнеривис теория талазы-биле үндезилээн, ынчаарга кайгамчыктыг конструкторлар, инженерлер болгаш техниктер кижи төрелгетенниң төөгүзүнде чижеглээр чүве чок ол сорулганы күүседиринге эргежок чугула техниктиг херекселдерни тургускан. Ол сорулганы бистер боттандырып шыдаан бис!

Бистиң улузувустуң улуг оглу Константин Эдуардович Циолковскийниң баш бурунгаар мынча дээн сөстериниң эртем талазы-биле үндезилеттингенин бистиң шенелде-шинчилеливис база катап бадыткаан: «Кижи төрелгетен Черге мөңгези-биле артпас, ынчаарга чырык болгаш делгем сүргеш... хүн чоогунуң бүгү делгемин бодунга чаалап алыр». Ооң барымдаазы —космосту шиңгээдип алырынга совет улустуң кайгамчыктыг чедиишкиннери болур.

Эргим эштер! Биске көргүскен улуг алдар болгаш чүректиң ханызындан уткуп алыышкын дээш, силерге улуу-биле четтирдивис.

Космостуң шиңгээдип алыкчыларынга бистиң улузувустуң ынакшылы, совет кижилерниң аас-кежииниң дугайында партияның болгаш чазактың сагыш салыышкыны биске чаа күштерни берип, чырыткылыг келир үениң ужун чаа-чаа бүдүрүүшкүннерже кыйгырып турар-дыр.

Улуг совет улуска болгаш оон мерген угаанныг башкарыкчызы — улусту тиилелгеден тиилелгеже аппар чоруур ленинчи Коммунистиг партияга алдар!

Коммунизмниң чырыткылыг бедиктеринче орукту кижи төрелгетенге салып турар бистиң ынак совет Төрээн чуртувус черниң депшилгелиг бүгү кижилериниң өөрүшкүзү болуп, быжыгып база чечектелип турзун!

* * *

Микрофонда — октаргай-биле бир-ле дугаарында бодунуң арны-биле көрүшкен кижи, ужудукчу-космонавт подполковник **А. А. Леонов**.

База чус-чус холдар өрү көдүрлүп, адыш часкаашкыннары диңмиреп келген. Сактырга, бөгүнгү байырлалдың кол сөстери: «Четтирдивис, маадырлар!» деп сөстер төрүттүнүп келгензиг.

(Уланчызы 2-ги арында).

Ужудукчу-космонавт эш П. И. Беляевке Совет Эвилелиниң Маадыры атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң

ЧАРЛЫЫ

«Восход-2» деп башкарылгалыг космиктиг корабль-спутниктиң ужудуушкунунуң үезинде делегейде эң-не баштай кижиниң корабльден космос делгеминче үнерин боттандырарынга киришкени дээш «Восход-2» деп корабльдиң командири ужудукчу-космонавт Павел Иванович **Беляевке Ленин** орденин болгаш **«Алдын Сылдыс»** медальды тывыспышаан, **Совет Эвилелиниң Маадыры** деп атты тыпсыр болгаш маадырның хүлер тураскаалын Москва хоорайга тургузар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы А. МИКОЯН.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1965 чылдың март 23.

Ужудукчу-космонавт эш А. А. Леоновка Совет Эвилелиниң Маадыры атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң

ЧАРЛЫЫ

«Восход-2» деп башкарылгалыг космиктиг корабль-спутниктиң ужудуушкунунуң үезинде делегейде эң-не баштай корабльден космос делгеминче үнерин боттандырганы дээш ужудукчу-космонавт эш Алексей Архипович **Леоновка Ленин** орденин болгаш **«Алдын Сылдыс»** медальды тывыспышаан, **Совет Эвилелиниң Маадыры** деп атты тыпсыр болгаш маадырның хүлер тураскаалын Москва хоорайга тургузар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы А. МИКОЯН.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1965 чылдың март 23.

Эш П. И. Беляевке „ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы" деп атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң

ЧАРЛЫЫ

«Восход-2» деп корабль-спутникке космос ужудуушкунун боттандырганы дээш **«ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы»** деп атты Совет Эвилелиниң хамаатызы эш Павел Иванович **Беляевке** тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы А. МИКОЯН.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1965 чылдың март 23.

Эш А. А. Леоновка „ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы" деп атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң

ЧАРЛЫЫ

«Восход-2» деп корабль-спутникке космос ужудуушкунун боттандырганы дээш **«ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы»** деп атты Совет Эвилелиниң хамаатызы эш Алексей Архипович **Леоновка** тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы А. МИКОЯН.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1965 чылдың март 23.

КОСМОНАВТИКАНЫҢ ТӨРЭЭН ЧУРТУ — СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЛАРНЫҢ ЭВИЛЕЛИ ДЕЛГЕРЕЗИН!

Эш А. А. ЛЕОНОВТУҢ чугаазы

Эргим эштер!

Эргим өңнүктер!

Космосту шиңгээдип алырының төөгүзүнде эң-не баштай космоска чугула экспериментини күүседирин меңээ дааскаңы дээш Коммунистиг партияның ленинчи Төп Комитединге, төрээн Совет чазакка, бистиң бүгү улуг улузувуска чүректиң бүгү ханызындан өөрүп четтиришкинни өглүнүң ханы хүлээп көрүүшкүнүнүң сагыш сеткили-биле илергейлеп тур мен.

Космостуң чагырып алыкчыларының бирээзи болур алдарга төлептиг болганымга чоргаарланып тур мен.

Корабльден космос делгеминче үнерин, ындыг экспериментини боттандырарынга таарыштырган дериишкинни болгаш дерилгени шенеп көөрүн, корабльден дашкаар таарыштыр айыттынган операцияларны кижиниң күүседир аргазын хынап көөрүн күүседир деп сорулга мээң мурнумга салдынган турган.

Космосче үнерин боттандырарынга «Восход-2»-ни тускай техниктиг дериг-биле кылган. Үнериниң үезинде корабльдиң командири мээң өңнүүм полковник Беляев үнериниң аппаратуразын башкарарын боттандырып, бүгү үеде мээң-биле радио харылзаазын тудуп база экспериментини күүседириниң айыыл чок болур чоруун хандырып турган.

Болур экспериментиниң бүгү чаазын, нарынын болгаш чугулазын тодаргай билбишаан, Черге ол экспериментиге бис тускай эртемниглерниң аажок улуг коллективиниң дузазы-биле болур чогуур кылдыр белеткенген бис. Ужудуушкунга болгаш чер кырынга хөй санныг белеткел, космосче үнер талазы-биле оналданың тус-тус элементилерин болгаш операцияларның бүгү комплексизин кады ажылдап кылган чорук, теоретиктиг, практиктиг болгаш физиктиг улуг белеткел болза кады хөделип эки ажылдаар, экспериментини чорударының техниказын болгаш космоска ужудуушкуннуң бүгү программазын шиңгээдип алыр арганы корабльдиң командири-биле бистерге берген.

Ужудуушкунга бистерни болгаш «Восход-2» деп корабльди белеткээринге эң-не ажыл-ишчи ёзу-биле киришкен эртемденнерниң, конструкторларның, инженерлерниң, техниктерниң, ажылчыннарның, маадыр космонавтарның ачызында бистиң ужудуушкунувус болгаш экспериментивис чедиишкинниг болган. Олар бүгүдеге бодумнуң изиг хүлээп көрүүшкүнүмнү болгаш чүректиң ханызындан өөрүп четтириишкинимни илергейлеп тур мен.

Эргим эштер!

Черни, Хүннү болгаш сылдыстарны космос корабльның иллюминаторун өттүр эвес, кызыы секторга эвес, а бистерни долганып турар делегейни бистиң анаада көрүп турарывыстан харын долу делгереңгейи-биле көөр аас-кежиктиг болган мен.

Мээң көргеним дүп чок космостуң шинчизи бодунуң улуг чаагайы болгаш аажок делгеми, өңнериниң чайынналчаа болгаш сылдыстарның карак чылчырыктаар хаялалары-биле сырый караңгының удурланышкактарының шыңгызы-биле мени анаала кайгадып база магадаткан деп, чурумалга хандыкшывышаан, силерге чугаалаарын күзеп тур мен. Ол шинчилерге немештир бодап көрүңер даан — Хүн хереллериниң чайынналчак чырыы херелденген бистиң космос корабливисти ында көрген мен.

Ол каас-чараш чүүлдерни көргеш, боже ёзулуг чурукчуну чорутткан болза аар деп бодап чордум!

А кажан ажык космоска чурукчу база баар ындыг хүн келир-ле болгай. Мынчангаш бистиң экспериментивис ол хүннү чоокшулаткан.

Корабльден дашкаар чоруп турлгаш, командир-биле болгаш Чер-биле харылзааны радио дамчыштыр үргүлчү тудуп турган мен. Корабльдиң телевизия системазы космосче үнериниң бүгү чорудулгазын Черже дамчыдарын хандырган.

Корабльден космос делгеминче үнгён чорук космосту эң хандыр шинчилээринге болгаш келир үеде планеталар аразынга ужудуушкунга улуг практиктиг ужур-дузалыг болуп турар. Кажан космос делгеминге орбиталыг космос станциялары ужудар, ажык космоска кижи эртем болгаш монтаж ажылдарын шуут чорудар, өске планеталарже ужудуушкуннарга космос чорууушкуннарын орбитага белеткенир үе ырак эвес.

Ажык космос делгеминге мээң чораанымның үези дыка кыска болзажок, тускай скафандр кеткен кижи аңаа таарыштыр каттыштырган операцияларны күүседип база ажылдарның янзы-бүрү хевирлерин чорудуп болурун тодарадыр арга меңээ чедип алдынган.

Кажан Черни долгандыр кижилер орбитага ужудуушкуннардан планеталар аразынга ужудуушкуннарже шилчиир, Айга, Марска, Венерага баргылаар, а харын хүн системазының өске-даа планеталарынга база баар болгаш бойдустуң улам күчүлүг чагырып алыкчылары болгач турар үе чоокшулап кел чыдар дээрзин ам улам улуг барымдаа-биле чугаалап болур бис.

Эргим москвачылар!

Бо чылыг, чүректиң ханызындан уткуп алышкын дээш силерге четтирдим. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың кандыг-даа онаалдазын күүсединге бистиң күштеривисти харамнанмазывысты, бистиң ынак Төрээн чуртувустуң чаагай чоруунга бүгү совет улус-биле кады моон соңгаар-даа могаг чок ажылдаарывысты бодумнуң болгаш эштерим космонавтарның мурнундан бүзүредип тур мен.

Коммунизмниң тургузукчузу — бистиң улуг совет улузувус делгерезин!

Чер кырынга болгаш космоска бистиң бүгү тиилелгелеривистиң организакчызы болгаш сорук киирикчизи — ленинчи Коммунистиг партия делгерезин!

• • •

СЭКП ТК-ның Бирги секретары **Л. И. Брежневке** сөс берген.

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Бистиң эргим маадырларывыс!

Эштер москвачылар болгаш найысылалдың аалчылары!

Совет Эвилелиниң хамаатылары!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң даалгазын чоргааралдың болгаш сагыш-сеткилдиң ханызындан өөрүшкү-биле күүседип, тиилелге-биле холбаштыр космостуң чаа совет маадырлары Павел Иванович Беляевке болгаш Алексей Архипович Леоновка чүректиң ханызындан байыр чедирип тур мен. Олар, Совет Төрээн чурттуң алдары дээш чайынналчак маадырлыг чорукту боттандырган маадырлар, Москвада Кызыл шөлде Ленинниң Мавзолейиниң иңдириниң кырында силерниң мурнуңарда турар бо-ла болгай!

Баш удур ажылдап кылган планны ёзугаар чайгылыш чокка боттанып турар космосче бистиң үнүүшкүнүвүстүң база бир чугула үе-чадазын эрттивис. Иштинде ийи космонавтарлыг «Восход-2» деп космос корабль-спутниги шылгараңгай ужудуушкунну боттандырган. Бо ужудуушкун ужур-дузазын чедир үнелеп көөрү берге төөгүлүг болуушкун болган. Кижи төрелгетенниң база бир алыс күзели боттанган: делегейге кижи эң-не баштай корабль-спутниктен космос делгеминче үнген. Ол маадыр Алексей Леонов болган.

Миллион-миллион кижилер боттары көрүп турда-ла хуулгаазын тоол канчаар амыдырал болу бергенин, дидим фантазия канчаар боттуг чүүл кылдыр бодарай бергенин телевизорлар экраннарының чанынга тыныш албайн хайгаарап олурганнар. Эш Леонов октаргай океанынга баштайгы эжиндирикчи болган. Космоска оон канчаар аваангыр болгаш таваар башкартынып чорааның хайгаарывышаан, бистер шуптувус магадаан бис.

Корабльдиң командири эш Беляев улуг ажыл-херекти кылган. Космоска бо шылгараңгай ужудуушкунуң чедиишкинин ол хандырган болгаш хол-биле башкарылганың системазының дузазы-биле корабль-спутникти черге хондурарын эң-не баштай боттандырган.

Сылдыстар аразының делгеминге «Шураашкынның» үезинде корабльдиң командири эш Беляев биле космонавт эш Леоновтуң аразынга эки таарыштырган хөделиишкиннер бичә эвес ужур-дузалыг болуп турар.

Оларның эрес-маадырлыг чоруу кедилиг эртем-техниктиг перспективаларны ажыдып, космосту шиңгээдип алырында чаа улуг үе-чада болуп көстүп турар, оон ужур-дузазын делегейде баштайгы космонавт Юрий Гагаринниң ужудуушкуну-биле деңнеп болур.

Шуут чугаалаарга совет кижи октаргайже эжикти ажыткан, дорт утка-биле чугаалаарга космос делгеминче баштайгы базымнарны кылган. Бо базымнар алызында барган кижини Айже болгаш өске-даа дээр сылдыстарынче чедире бээр дээрзинге чигзениг ам чок.

Бо чижеглээр чүве чок ужудуушкуннуң үезинде кайы хире хөй санныг нарын болгаш чугула сорулгаларның шиитпирлеттингенин тодаргай билип алыры эргежок чугула, эштер. Кажан ол хире чугула эртем болгаш техниктиг айтырыгларның, шиитпирлерниң дораан-на хынаттынып, хыналданы чедиишкинниг тудуп шыдап турганы, өске ындыг эртем шенелдезин адаары берге-дир.

Гермиктиг кабинадан космос делгеминче үнер болгаш олче дедир келир аргаңы эш Леоновка берген методтуң шынныын болгаш конструкцияларның идегелдиин хынап көөр ужурлуг турган. Деңзи чок байдалда кижи космоска угланыышкынын чидирбес, эртем хайгааралдарын күүседир болгаш нарын хөделиишкиннерни четче боттандырып шыдаар аргалыг бе дээрзин хынап көөр ужурлуг турган. Хүн хереллериниң деңдии изиинден, космос хереледээшкиннеринден космонавты камгалагы дег, оон-биле кады оон хостуг хөделиринге шаптык болбаа дег скафандрның ажылга эптиин болгаш идегелдиин хынап көөр ужурлуг турган. Кижиниң организминге космос кавызының салдарының дугайында элээн чугула биологтуг хайгааралдарны чорудар ужурлуг турган.

Бо бүгү кылдынган, эштер, — чедиишкинниг кылдынган.

Космос делгеминге, херек кырында агаар чок черге эштип чораш, кижи идепкейлиг хөделип, ажылдап болур дээрзин дуржулга-биле бир-ле дугаар бадыткаан. Ол кончуг чугула. Айга болгаш өске-даа планеталарга кижи барып четкеш, дашкаар космосче үнер апаар, анаа-ла хайгаарыкчы болуп эвес, а ажыл-ишчи, бойдусту шиңгээдип алыр демиселчи болуп дашкаар үнер апаар болгай.

Космоска кожаланчып чоокшулажып келген корабльдерни тудуштурарының, кожарының, «космос ортулуктарын» — орбиталыг станцияларны тургузарының бүгү болдунар аргалары бары ам илдең-дир. Космоска ужуражып турар космонавтар бир корабльден өскезинче чоруп болур, бот-боттарынга аалдажып баар ышкажыл.

Чаа эртем-техниктиг шиитпирлер техниканың төөгүзүнге кажан-кезээде кирери чигзиниг чок-тур. Космосче аппар чоруур, эжик-хаалгалыг болгаш чалгынчыгаштыг сылдыс бажыңының «ээзи» коммунист Павел Беляев болган бажыңның кижи төрелгетенниң төөгүзүнге төрүттүнгениниң хүнүн салгакчылар кезээ-мөңгеде сактып бодап чоруурлар. Ужукыдыы чок делгем октаргай-биле ужуражыр дээш өске совет кижи — коммунист Алексей Леонов ол бажыңдан бир-ле дугаарында үнгенин олар кажан-даа утпастар!

Космиктиг бедиктерден бистиң планетавысты көрген он бир ветераннар, он бир кижилер, бүгү кижи төрелгетенниң билири легендарлыг маадырлар ам совет космонавтарның өгбүлезинде бар.

Бистиң космонавтарывыстың маадырлыг чоруу кайгамчыктыг. Ынчалза-даа оларның маадырлыг чоруун совет кижилер алдаржытпышаан, космосту шиңгээдип алырынга бистиң бүгү тиилелгелеривис эртемденнерниң, конструкторларның, инженерлерниң, техниктерниң, ажылчыннарның улуг отрядының кайгамчык улуг ажылынга болгаш шылгараңгай чедиишкиннеринге үндезилеттинген дээрзиниң дугайын кажан-даа утпайн турарлар. Совет эртемниң болгаш техниканың чаа өндүр тиилелгезиниң шагында бистиң улузувустуң ол шынчы оолдарынга, талантылыг болгаш эрес-шудургу ажыл-ишчилерге чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенивисти илередип тур бис!

Бистиң күчүлүг ракеталарывыстың, бистиң кайгамчыктыг космос корабльдеривистиң конструкторлары болгаш тургузукчулары, он-он болгаш чүс-чүс «угааннығ» приборларның тургузукчулары совет эртемниң болгаш техниканың авангарды болуп турар деп чугаалап болур. Оларның шудургу чүткүлдүүнүң дидиминден, оларның күш-ажылының сорулгаже чүткүлдүүнден болгаш үре-түңнелдииниден, ону организастааныың ылаптыындан эртемниң болгаш техниканың өске хөй-хөй адырларының ажылдакчылары өөренип болур.

Космосту шиңгээдип алыр талазы-биле совет эртемденнерниң, конструкторларның, инженерлерниң чедиишкиннери бистиң эртемивистиң ниити депшилгезинге дузалап турар. Бистиң улузувус, бистиң партиявыс совет эртемче улуг кичээнгейни салып, бистиң улуг тайбың тургузуушкунувус дээш эртемни хөгжүдеринге улустуң хөй хөреңгилерин үндүрүп турар. Энергияның чаа хевирлерин шиңгээдип албышаан, чурттуң бойдус курлавырларын эң-не үре-түңнелдиг ажыглаарының оруктарын дилеп тыппышаан, бистиң ниитилеливистиң янзы-бүрү адырларын хөгжүдерин шын планнаарынга болгаш организастаарынга дузалавышаан, бистиң эртемденнеривис болгаш инженерлеривис нарын айтырыгларны шиитпирлээри-биле ажылчын кабинеттеринде болгаш лабораторияларында, конструктор бюроларында, заводтар цехтеринде күжениишкиннг ажылдап турарлар. Коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарының херээнге олар боттарының күш-ажылы-биле төлептиг салышкынны киирип турар.

Совет эртемниң кижилеринге алдар болгаш хүндүткел!

Эргим эштер!

«Восход-2» деп космос корабльн талыгыр бедикче алгаш үнүпкен күчүлүг ракеталарның диңмирээн дааш-шимээни фашизмни ашкан улуг тиилелгениң чоокшулап олурар 20 чыл оюн бистиң Төрээн чуртувустуң демдеглээн баштайгы дааштаашкыны кылдыр чаңгыланып турган. Ол болза фашистиг халдаашкындан Төрээн чуртун боттарының хөрээ-биле дуй туруп камгалаан совет дайынчыларга болгаш партизаннарга алдар болдурган дааштаашкын-дыр. Ол болза тиилелгениң ужун боттарының бүгү күштерин берген ажылчыннарга, колхозчуларга болгаш күш-ажылчы интеллигенцияга алдар болдурган дааштаашкын-дыр. Ол болза дайзынның чылча шапкан, бодунуң Төрээн чуртунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалап алган, өске чурттарның улустарын фашистиг кулданыышкындан адырып алган алдарлыг совет улуска алдар болдурган дааштаашкын-дыр.

Совет Эвилелиниң күчүзү, бистиң маадыр-космонавтарывыс алдарлыг төлээлекчилери болуп турар оон Чепсектиг Күштериниң күжү бөгүн совет улустуң болгаш акы-дуңма чурттарның улустарының тайбың амыдыралын камгалап турар ынанышттыг быжыглал камгалалы болуп турар.

Космостан черни көөрге ыржым, шөлээн ак-көксүмээр ыш-биле шыптынган ышкаш болур деп, космонавтар чугаалап турар. Ынчалзажок бистиң чер-делегейивис херек кырында ындыг-ла шөлээн эвес болуп турар. Империалистерниң өөскүдүп турары ондактыг үскүлежиишкиннерниң одаглары бирде черниң бир булуңунга, бирде өске черинге кыптыгып үнүп турар. Улустарның хосталга, хамаарышпас чорук дээш улуг демисели, колониалистерниң мөлчүгделинге удур, социал мөлчүгделге удур демисел, быжыг тайбың дээш империалистиг агрессияга удур, социализм дээш демисел бистиң чер-делегейивисте чоруп турар.

Эрес-маадырлыг вьетнам улус америк империализмниң агрессиязынга удур маадырлыы-биле демисежип турар. Каттышкан Штаттар мурнуу-вьетнам патриоттарга удур бодунуң муң-муң солдаттарын болгаш даштыкы хөлезиленикчилерни, реактивтиг бомбардировщиктерни, шеригтиг флодун октавышаан, Вьетнамда байдалды дүшкүүрлүг болдурарын үргүлчүлеп турар. Вашингтондан кээп турар дужаалды ёзугаар америк шериглер Вьетнам Демократтыг Республиканы бомбалаашкыннарга араатанзыг ёзу-биле таварыштырып, Лаосче болгаш Камбоджаже дээрбекчи халдаашкыннарны кылып турар. АКШ-тың империалистериниң Вьетнамда өөскүдүп турар дайының оду өске районнарже нептерээри-биле кыжанып, бүгү-ниити тайбыңга айыылды тургузуп турар.

Улустарга удур агрессчи үүлгедиишкиннер, араатанзыг чоруктар кажан-даа уттундурбас болгаш оларны өршээвес деп чүвениң дугайын төөгү чугаалап турар.

Үе-шаг-даа эрте бээр, ынчангаш оларның Вьетнамга кылып турган үүлгедиишкиннери уттундура бээр, кем-буруу үүлгедиишкиннериниң бужар-бак чоруун үе-шаг арыдыр чуп кааптар деп америк агрессорлар ынчаар идегеп турар болза, оларның оозу ханы частырыг-дыр.

Оларның кырынче интервентилерниң шывадап турган бомбаларын болгаш өртедир напалдарын Мурнуу Вьетнамның чоргаар болгаш эрес-маадырлыг улузу боттарының сеткилинден кажан-даа уткарбастар. Вьетнам Демократтыг Республиканың улузу оон чуртунга удур агрессорларның үүлгеткен өлүрүкчү ужудуушкуннары дээш кажан-даа өршээл көргүспес. Ол бужар-бак араатанзыг чоруктарга дыка хөй чурттарда миллион-миллион кижилерниң чүректери килеңнеп, удурланып турар. Ол килеңнээшкинниг удурланышкын салгалдардан салгалдарже дамчыыр. Чүү-даа уттундурбас, чүү-даа халас эртпес.

Бүгү совет кижилер маадырлыг вьетнам улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазының дугайын медеглеп, олар АКШ-тың империалистиг агрессиязын бужар-бак чорук деп килеңнеп, ону соксадырын, Мурнуу Вьетнамдан америк шериглерни үндүрерин негеп турарлар. Империалистерниң ол үүлгедиишкиннеринге удур тайбыңга ынакшылдыг улустарның демисели хүн келген тудум-на улам өзүп, улам-на түрлүг болуп турар. Бистер агрессорларга мынчаар сагындырып тур бис: боттарының кем-буруулуг үүлгедиишкиннер-биле боттарыңарның буттарыңарның адаанга оңгарны казып ап турар-дыр силер, кедизинде барып оон үнүп шылавас силер.

Вьетнам улустуң хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселинге киржиринге беленин илередип турар совет хамаатыларның эвээш эвес дилеглери бистиң төп органнарывыска кээп турар. Совет кижилерниң ол дилеглеринде илереп турар акы-дуңмалышкы эп-сеткил каттыштырылгазының, социалистиг интернационализмниң бодалы биске эки билдингир.

Вьетнамның Ажылчы чоннар партиязының удуртулгазы-биле болгаш ВДР-ниң чазаа-биле дугурушканы ёзугаар Совет Эвилели Вьетнамның Демократтыг Республиказының камгаланыр аргазын быжыглаарынга дузалаарының эргежок чугула хемчеглерни ап эгелеп турар. Ынчангаш акы-дуңмалышкы социалистиг чуртка хамаарыштыр боттарывыстың интернационалчы хүлээлгевисти күүседиривисти силерге бүзүредип болур мен, эштер!

Делегейниң өске бир черинде — Европада болуушкуннар база-ла бистиң чурттуң кичээнгейин хаара туттпайн барып шыдавас. НАТО-нуң агрессчи хардаачылары гитлержи Германияны чылча шапканының 20 чылын боттарының-биле демдеглээр деп шиитпирлээш, соңгу-атлантика бөлүглениишкининиң ядролуг күштери дээр чүвениң аргазы-биле атомнуг чепсекче орукту барыын-герман адаанзырактарның мурнунга арыглап бээр деп турарлар. Миллион-миллион кижилерниң амы-тынын арын-нүүр чокка үскен ол араатаннардан, нацистиг дайын буруулугларындан харысалганы «хуусаазы үр апарганынга» сылдаглап дүжүрер дээш Бонннуң чагырыкчы бөлүктериниң кылып турар өнчүк-чөңгээзи база-ла тайбынның дайзыннарының сорулгазынга дүгжүп турар деп чүве тодаргай.

Бүгү-ле тайбыңга ынакшылдыг улустарның күзел-соруун илеретпишаан, социалистиг күрүнелер — Варшава керээзиниң киржикчилери НАТО-нуң ядролуг күштерин тургузарының планы Европага болгаш бүгү делегейге тайбыңның херээнге шыңгыы кыжаныышкын кылдыр килеңнээшкин-биле буруу шаап көрген болгаш барыын-герман милитаристерниң холунга ядролуг чепсекти тутсуп бээр дээн кандыг-даа оралдажыышкыннарга удур демисежиринге боттарының шиитпирлиин чаңгыс эп-сеткил-биле медеглээн.

Бир эвес ол планнарны боттандыра бээр чүве болза, ынчан социализм чурттары социалистиг болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа күрүнелерниң айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктарынга эки бараан болур, ындыг удур хемчеглерни алырының аргаларын тывар апаарын НАТО-нуң ядролуг күштериниң чүүл-бүрү планнарының эгелекчилеринге сагындырары эргежок чугула деп база катап санап турар бис.

Өске бүгү чурттар-биле ышкаш, АКШ-биле эки харылзааларга Совет Эвилели удурланмазын чаңгыс эвес удаа медеглеп келген бис. Ынчалзадаа Европада азы делегейниң өске-даа районнарында бодунуң айыыл чок чоруунуң дүрүм ёзугаар эрге-ажыктарынче, бистиң өңнүктеривистиң болгаш эвилелчилеривистиң айыыл чок чорууңче холгаарлаашкыннарга Совет Эвилели кажан-даа эптежип шыдавас дээрзин шупту билген турар ужурлуг. Бистер ол эрге-ажыктарны кымның-биле-даа садыглажырының чүүлү кылдыр кажан-даа кылбас бис.

Империализмге болгаш оон агрессчи чүткүлдеринге удур демиселге бүгү революсчу болгаш депшилгелиг күштерни каттыштырары бөгүн кажангызындан-даа артык шиитпирлиг ужур-дузалыг болуп турар. Ындыг каттыжыышкынның эргежок чугула үндезини болза делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эви, бүгү социалистиг чурттарның эп-сеткил каттыштырылгазы болур.

Москвага чоокта чаа болган консультативтиг ужуражыышкынга киришкен 19 коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилери ажылчын аңгының улуг идеалдарының эрге-ажыктары дээш бүгү коммунистерни каттыштырарынче боттарының партияларының тура-соруун илереткеннер. Ол ужуражыышкын — делегейниң коммунистиг шимчээшкининге чугула болуушкун. Оон киржикчилери империалистиг агрессияга удур, национал хамаарышпас чорук дээш, тайбың болгаш улустарның айыыл чок чоруу дээш идепкейлиг демиселге хөделиишкинниң болгаш сеткил каттыштырылгазының чаңгыс эвинче күштүү-биле кыйгырганнар.

Делегей коммунизмниң хүрээлелериниң чаңгыс эви дээш, депшилгениң болгаш тайбынның күштерин дайынның, хоралыг чоруктуң, дарлалдың күштеринге удур каттыштырары дээш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы болгаш Совет чазак демисежип турар болгаш моон-даа соңгаар демисежир. Бистер ол демиселге күжүвүстү харамнанмас-даа бис, ол биске амыдыралдың боду олдур, чүге дээрге бистер — коммунистер, социал шынныг чоруктуң болгаш деңэргениниң, тайбыңның болгаш күш-ажылдың бадыткаттынары дээш демиселден өске амыдыралды бодавас бис.

Аңгы-аңгы ниитилел тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаарының ленинчи шугумун Совет Эвилели шыңгыы барымдаалап көрүп турар. Ол угланыышкын бүгү улустарның амыдыралчы эрге-ажыктарынга дүгжүп турар, чүге дээрге амгы үениң байдалында делегейниң ядролуг дайынының халавындан кижи төрелгетенни чайладырының кара чаңгыс оруу ол болуп турар.

Совет Эвилели чогум-на тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын дээш туржуп турар, ындыг кожа-хелбээ догуннаашкынның болдунар аргазын үзерин оралдажып турар кижилерге шиитпирлиг ойтур шавыышкынны бээри-биле Совет Эвилели бодунуң бүгү алдар-адын, бодунуң бүгү күчүзүн ажыглап турар. Делегейни дайын үскүлежиишкининче киир тырта бээрин империалистерге бербес дээш, бистер бүгү-ле чүүлдерни кылып турар болгаш кылыр-даа апаар бис. Империализмниң агрессчи бодалын үзүп, чер кырынга быжыг тайбыңны хандырып шыдаар бүзүрелдиг чепсекти бистер чер кырында антиимпериалистиг бүгү күштерниң, хосталганың болгаш депшилгениң бүгү күштериниң чаңгыс эвинден көрүп турар бис.

Бистиң улуг башкывыс В. И. Ленинниң айытканы-биле алырга, күрүнениң даштыкы политиказы оон иштики политиказының илерээшкини болур. Совет ажылчы чоннарның амыдыралчы деңнелин бедидер, угаан-бодал болгаш материал талазы-биле улустуң өзүп турар хереглелдерин хандырар дугайында сагыш салышкынындан артык чугула сагыш салышкыны бистиң партиявыста чок.

Бистиң маадыр-космонавтарывыстың космоска оруу ылаптыг, хынаттынган орбита-биле эртип турары ышкаш, черде бистиң ажыл-херектеривис-даа бистиң партиявыстың төлевилээн угланыышкынында чоруп турар. СЭКП ТК-ның октябрь болгаш ноябрь Пленумнарының айытканы угланыышкынны хажык чок чорутпушаан, партияның болгаш күрүнениң амыдыралынга ленинчи нормаларны удуртулга болдурбушаан, партияның Төп Комитеди болгаш Совет чазак улуг планнарны амыдыралга боттандырары дээш, бистиң экономикавысты улам ыңай болбаазырадыңгайжыдары болгаш хөгжүдери дээш, быжыг туруштуг болгаш хүн бүрүнүп демиселин чорудуп турар.

Улуг химияның болгаш электростанцияларның тудугларындан, заводтардан болгаш шахталардан өөрүшкүлүг медээлер хүн бүрү кээп турар. Чер иштиниң болгаш океаннарның ханы дүвүнүң чажыды совет кижилерниң күжениишкиннери-биле ажыттынып турар.

Амгы үеде партияның кайгамчык улуг ажылының чугула кезээ болза бистиң көдээ ажыл-агыйывыста байдалды үндезини-биле экижидеринче, совет экономиканың мурнунда, ниитизи-биле бистиң ниитилеливистиң мурнунда турар канчаар-даа аажок улуг сорулгаларның деңнелинге чедир көдээ ажыл-агыйны көдүрериниң үндезин суурун тургузарынче угланган күжениишкиннер болур. Партияның Төп Комитединиң даарта ажыттынар Пленуму чогумна аңаа холбашкан.

Бистер, коммунистер чер кырынга быжыы-биле турар болгаш бодувустуң черде ажыл-херектеривисти эки чорудар ужурлуг бис. Бистер дээрже кайы хире-даа бедик ужудуп үнүп турзувусса, сылдыстар аразының делгеминче кайы хире-даа ырап чоруп турзувусса, черден бистиң адырылганывыстың хереэ чок. Бистиң ие-төрээн черивис бисти чемгерип турар болгаш келир үеде-даа бисти чемгерер база бодунуң байлактарын биске хайырлаар апаар. Ол байлактарны шын ажыглаары, хынамчалыг ээлер болуру бистен хамааржыр. Бистиң бүгү-ле чедиишкиннеривиске эргежок чугула материалдыг үндезинни ол байлактар тургузуп турар. Совет кижилер хөй чүүлдү кылган, ынчалзажок моон соңгаар-даа улам-на хөй чүүлдерни кылыр апаар. Бистиң чоргаарланыр чүвевис бар, ынчалза-даа бистер көөргеттинмес бис, бистер орукка таваржып турар бергелерни-даа көрүп турар бис. Оларны ажып эртери-биле совет кижилер чаа күжениишкиннерни үндүрер апаар.

Совет кижилерниң чогаадыкчы идепкейи болгаш инициативазы, чурттуң хөгжүлдезиниң эртемге үндезилеттинген ленинчи угланыышкыны — бистиң мурнувуста тургустунган сорулгаларның чедиишкинниг күүсеттинериниң, бистиң кайгамчык улузувус Ленинниң тургусканы бодунуң партиязының удуртулгазы-биле коммунизм тургузуушкунунга чаа-чаа тиилелгелерни чедип алыр дээрзиниң шын магадылалы бо-дур.

Эштер!

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы-биле полковник Павел Иванович Беляевке болгаш подполковник Алексей Архипович Леоновка Совет Эвилелиниң Маадырлары атты тывысканын дыңнадыры меңээ өөрүнчүг-дүр. Оон-биле кады оларга ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтары деп хүндүлүг атты база тывыскан. Боттандырган эрес-маадырлыг чорукту демдеглээри-биле маадырларның хүлер тураскаалдарын Москва хоорайга тургузар.

Эштер, космоска ужудуушкунуң болгаш космос корабльның командири эш Беляевтиң удуртулгазы-биле эш Леоновтуң делегейге эң-не баштай боттандырганы космосче хостуг үнүүшкүнүнүң онза ужур-дузазын үнелеп көрбүшаан, партияның Төп Комитеди болгаш Совет чазак эштер Беляевтиң болгаш Леоновтуң ужудуушкунунуң дугайында бүгү документацияны болгаш киноплёнканы ол төөгүлүг болуушкунуң дугайында тураскаал кылдыр мөңгези-биле кадагалаар деп шиитпирлээн. Ол документацияны тускай шил сава иштинге суккаш, Москвада космостуң чагырып алыкчыларының тураскаалынга — космонавтиканың үндезилекчизи К. Э. Циолковскийниң тураскаалынга кадагалаарын шиитпирлээн. Ол шилдиң турар черинге мрамор даштан кылган алдын үжүктер бижимелдиг тураскаалдың самбыразын тургузар.

Бүгү совет космонавтарның — эштер Ю. А. Гагарин, Г. С. Титов, А. Г. Николаев, П. Р. Попович, В. В. Николаева-Терешкова, В. Ф. Быковский, В. М. Комаров, К. П. Феоктистов болгаш Б. Б. Егоров оларның ужудуушкуннарының дугайында документация болгаш киноплёнкаларны суккан шилди ол черге тургузар деп шиитпирни моон-биле кады хүлээп алган.

Бедик болгаш хүндүткелдиг шаңнал-биле холбаштыр силерге байыр чедирип тур мен, эштер Беляев болгаш Леонов! Мында, бо митингиде, киржип турар бүгү кижилер, бүгү совет улус силерге изиг байырын чедирер болгаш силер-биле кады өөрүүр дээрзинге бүзүрээр мен.

Силерниң төрел болгаш чоок кижилериңерге, силерниң эштериңер — космонавтарның бүгү алдарлыг коллективинге, космосту шиңгээдип алырынга совет улустуң чаа төөгүлүг тиилелгезин белеткээн болгаш хандырган бүгү кижилерге база байыр чедирип турар бис.

Улуг совет улус делгерезин!

Бистиң бүгү тиилелгелеривистиң организакчызы — Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делгерезин!

Коммунизм делгерезин!

• • •

Митинг моон-биле хаглынган.

Чон байыр чедирип тур

ХАНДАГАЙТЫ. **(Телефон-биле).** «Восход-2» корабльдиң ужудуушкунунуң маадырлары П. И. Беляев биле А. А. Леонов оларны Москваның хүлээп ап турарын радио-биле дамчыдып турда, Өвүрнүң район төвүнүң ажылчы чоннарының хөй кижи киржикчилиг митингизи болуп эрткен.

Ол митингини совет космонавтарның маадырлыг чоруунга алдар болдурган. СЭКП райкомунуң бирги секретары Кыргыс Норбуевич Шулуу митингини ажыткаш, Коммунистиг партияның, Совет чазактың даалгазын маадырлыг болгаш чедиишкинниг күүсеткен Павел Беляев биле Алексей Леонов оларның дугайын, ук космонавтарның деңнээр чүве чок маадырлыг чоруун митингиниң киржикчилеринге улуг өөрүшкү-биле чугаалап берген.

Бүгү делегейни, оон иштинде Совет Эвилелин, совет улусту онза алдаржыдып турар бо төөгүлүг болуушкунга шупту кижилер өөрүп, чоргаарланып турарын диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле, сеткилдиң ханызындан чылыг сөстер-биле чон маңаа илередип турган.

— Космос делгеминге совет кижиниң корабльден үнүп, бир-ле дугаар шенелде кылганы — бистиң Төрээн чуртувустуң, совет эртемниң болгаш техниканың кайгамчык чаа тиилелгези-дир. Ону боттандырган совет эртемденнерге, совет космонавтарга мөңге алдар! — деп, район эмнелгезиниң улуг эмчизи Юрий Кузнецов чугаалаарга, ону Чаа-Суур сес чыл школазының директору Доңгак Доңгай-оол мынча деп деткээн:

— Совет кижилер маадырлыг чоруктарны кылырынга кезээде белен деп чүве бо-дур! Шак ындыг кижилерни кижизидеринге бүгү күжүвүстү салыр бис.

Митингиниң киржикчилери маадырлыг совет космонавтарга — П. И. Беляев биле А. А. Леонов оларга байырлыг телеграмма чорутткан.

Чеди чылдың сөөлгү чылында районнуң ажылчы чоннары боттарының күш-ажылчы чедиишкиннерин улам-на көвүдедир дээрзин митингиниң киржикчилери хүлээнген.

• • •

БАЙ-ХААК. **(Телефон-биле).** Таңды районнуң дуржулга станциязынга хөй кижи киржикчилиг митингиге механизаторлар, ажылчыннар, албан-хаакчылар чыылган.

Олар Москвадан репортажты радио дамчыштыр дыңнаан. Станцияның ажыл-ишчилери боттарының митингизинден космонавтарга телеграмма чорутткан. Ында чугаалап турары болза:

— Эштер Павел Беляев, Алексей Леонов! Космиктиг делгемге Силерниң төөгүлүг ужудуушкунуңарга кызыгаар чок өөрүшкүнү болгаш кайгамчык магадаашкынны илереттивис. Төрээн чурттуң чаагай чоруу дээш ажыл-херекке чаа-чаа чедиишкиннерни, аң эки кадыкшылды силерге күзедивис.

• • •

ТУРАН. **(Телефон-биле).** «Кызыл тараачын» колхозтуң Туран сүт-бараан фермазының бүгү ажылдакчылары маадырлыг космонавтарга тураскааткан митингиге чыглып келгеш, эштер П. Беляев биле А. Леонов оларга байырлыг телеграмма чорутткан.

Бо күш-ажылчы коллектив күрүнеге сүт садарының ийиги кварталда планын бирги кварталда күүседирин хүлээнген.

Малчын болгаш ооң ажыл-херээ

ХОЙ АЖЫЛЫНГА УКСААЖЫДЫЛГА

Алдынып турар продукциязының янзы-бүрү хевириниң талазы-биле хой ажылы мал ажылының эске адырларының иштинде база бир чугула черни эзлээн. Хойдан дүк, тон кылыр алгы, үнелиг чем продуктулар — эът, чаг, сүт алдынып турар.

Бистиң республикада хой ажылы кол черни эзлээн. Он дөрт совхозтарның ону хой ажылының талазыбиле специализастаттынып турар. Мында «Элегес», «Тээли», «Барлык», «Шекпээр», «Сүт-Хөл», «ҮТКА 25 чылы», «Улуг-Хая», «Найырал», «Өөк», «Тес-Хем» совхозтар хамааржыр. Республикада үжен чеди колхозтарның он тозу улуг хой ажыл-агыйлыг, 353 муң хойлуг азы колхозтарның ниити хоюнуң баш санының 86,5 хуузу болур.

Специализация болза көдээ ажылагый бүдүүлгезин интенсификастаарының чугула кезии дээрзиң СЭКП ТК-ның (1964 ч.) февраль Пленумунуң шиитпирлеринде айтып турар. Бойдус болгаш экономиктиг байдалдарны барымдаалавышаан, кол адыр өске немелде адырларбиле чөп дүүштүрүлгелиг специализация — бүдүүлгениң кол чепсекхерекелдери — черни, көдээ ажыл-агый техниказын, продуктулуг малды болгаш оон-даа өскени чөп ажыллаарының аргазын бээр. Анаа үндезилээш, ажыл-агыйның, аңгы-аңгы адырларның бараанныг чоруун болгаш орулгалыын бедидер, ылаңгыя продукцияның ботүнезин чиигедир.

Бо талазы-биле мал ажылында эң чугула сорулга малдың продуктулуун бүгү хемчег-биле бедидери, чарыгдаан мал чеминге болгаш кылган ажылга хамаарыштыр хой санныг продукцияны алыры болур. Эртемге үндезилээш, малдың чемгерилгезин болгаш ажаалдазын чөп организастаары, оон чаш төлүн өстүрериниң депшилгелиг аргаларын ажыглаары, одарладыышкынны. семиртилгени организастаары, хайнакташкыныы калбак хемчээлбиле чорудары болгаш уксаажыдылга хереэн сайзыраңгайжыдары чугула апарган. Бо бүгү хемчеглер мал ажылында интенсификацияның чугула негелделери-дир. Оларның бирээзи колхоз, совхоз бүрүзүнге уксаажыдылга хереэн үре-түңнелдиг организастаары болур.

Сөөлгү чылдарда хой ажылының уксаажыдылга үндезинингге салдынган сорулга болза, малдың уксаазын экижидерин калбак хемчээлдин-биле чорудары болгаш оон продуктулуг шынарын бедидери, аңаа үндезилээш, үрелел ажыл-агыйларын, фермаларын организастаарының чугула суурун тургузары болур.

1955 чылдан эгелээш 1964 чылга чедир нарын дүктүг алтай, красноярск болгаш оон-даа өске экижиткен уксаалыг хойларның баш саны 92 муңдан 389 муңга чедир азы 4,2 катап көвүдээн. Ол чорук хой бүрүзүнден ортумаа-биле дүк кыргылдазын 1955 чылда 1,3—1,4 кг турганындан 1964 чылда 2,05—2,07 кг, «Элегес» совхоз 3 кг; Тес-Хем, Эрзин, Өвүр районнарның колхозтары бир хойга онаштыр 2,3 кг чедир көвүдедир арганы берген. Ол-ла үениң дургузунда дүктүң шынары экижээн. 1955 чылда нарын, чартык нарын, чартык бөлүүн дүктерниң ниити кыргылдазы чүгле 13,7 хуу, а бөдүүн дүк 86,3 хуу турган болза, 1964 чылда экижиткен дүк 76 хуу, а бөдүүн дүк чүгле 24 хуу апарган. Ол болза колхозтар, совхозтар күрүнеге дүк сатканындан 1959 чылда бир хойга хамаарыштыр 4 рубль 34 көпеек, 1964 чылда — 8 рубль 80 көпеек чедир орулганы алыр арганы берген азы-ийи катап көвүдеткен.

Колхозтар, совхозтар үрелел ажылын моон соңгаар эки боттандырар, малдың продуктулуун болгаш уксаа шынарын бедидер дээш хойнуң бонитировказын чорудуп турар. 1964 чылда 85,2 муң хой бонитировканы эрткен, ажыл-агыйлар бонитировканың түңнелинге үндезилээш, 40 муң баш 72 кодан хойнуң класын болгаш уксаалыг шынарын тодараткан, ооң иштинде бирги класстың хою алды муң ажыг болган. «Элегес» совхозта эң эки 4 муң кыс хой бар болган, нарын дүктүг хой бүрүзү ортумаабиле 4—5 кг дүктү берип турар. Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунда 6 кодан хойну тускайлап үскен, ооң иштинде хойжу М. Суванлин төрүүр хой бүрүзүнден ортумаа-биле 4,1 кг, Б. Сырат — 3,7 кг, Эрзин районнуң Ленин аттыг колхозунуң хойжузу Сеңмит Хууракай уксаажыдылгада тургускан бир кодан хойну ажаап турар болгаш ооң баш бүрүзүнден 3,8 кг дүктү, «Өөк» совхоз уксаажыдылгада үш кодан хойну үскен, ооң иштинде 885 кыс хой бирги класстыы, баш санындан-на 3,8 кг дүк алган.

1964 чылда 1195 бүдүрүкчү кошкарларның бонитировказын чоруткан. «Элегес» совхоз нарын дүктүг уксаалыг, бедик продуктулуг 12 кошкарны тускай үскен, оларның баш бүрүзүнден ортумаабиле 8—9—12 кг дүк кыргыттынып турар болгаш бирээзиниң дириг деңзизи ортумаа-биле 70—80—90 кг чедип турар. Кызылдың күрүне станцилзында «Элита» класстың 38 үрелиг кошкарларының бирээзинден 12—14—15—16—17 болгаш 19 кг дүк кыргыттынып, кошкар бүрүзүнүң ортумаа-биле дириг деңзизи 85—90—100—116 кг чедип турар. Чадаананың күрүне станцилзында үрелиг 60 кошкарларның бирээзиниң дүгү 8—9—11—12 кг; дириг деңзизи ортумаа-биле 80—90—105—107 кг. Нарын дүктүг уксааларның үнелиг бүдүрүкчүлери «Барлык», «Өөк» совхозтарда, «Чодураа» колхозта болгаш оон-даа өске ажыл-агыйларда бар.

Нарын, чартык нарын дүктүг үрелиг кошкаржыгаштарны өстүрериңге бистиң чамдык колхозтарывыстың болгаш совхозтарывыстың төрүүр хойларының база үрелиг кошкарларының баазазы барын үстүнде айыттынган барымдаалар чугаалап турар. Чижээ, «Элегес» совхоз 1965 чылда 500-тен аваэш эвес үрелиг кошкаржыгаштыы, «ҮТКА 25 чылы» совхоз—400-түү, «Барлык» совхоз — 200-түү, «Өөк» совхоз — 100-түү, Тес-Хем районнуң «Чодураа», Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозтары 100—150 баштыы шилип тургузар аргалыг. Бо ажыл-агыйлар ам 1500—2000-дан эвээш эвес үрелиг кошкаржыгаштарны өстүрүп болур.

Тус черниң байдалынга таарыштыр өстүрген үрелиг кошкаржыгаштар-тус черге дыка тааржыр, а евөлүнде оларның үре-төлү бижыг болур. Ажыл-агыйларга, уксаажыдылга фермаларынга үре салгал талазы-биле бедик үнелиг, үрелиг кошкаржыгаштарны өстүрүп алыр дээш оларның чемгерилгезинче онза кичээнгей салыры чугула. Бир хар чедерге олар бирги класстан куду эвес үнелээшкинге кирер ужурлуг.

Нарын дүктүг уксааның үрелиг кошкаржыгаштарын өстүрерде, сырый, узун дүктүг хураганнарны дорукторарынче улуг кичээнгей салыры онза чугула. Дүктүң сырыйы селекциялыг чугула демдек, хойнуң дүгү сырый болган тудумна хөй болур. Хойларның боттарының онзагай байдалындан болгаш өске-даа чылдаганнардан уксаа бүрүзүнде дүктүң сырыйының талазы-биле улуг ылгалдар бар. Чижээ, алтай уксаалыг хойнуң бир дөрбелчин сантиметр кежинде дүк волокнонуң саны 6000—9640 кезек, прекос уксаалыг хойнуң 4000—8000 кезек чедип турар, оон-даа өске уксааларда байдал база ындыг.

Эң сырый дүктүг уксаалыг хойларны шилип алырының биске чугулазы ол. Чаа үре-төл салгалында сырый дүктүг шынчи демдектер быжыглаттынын дээш, уксаалыг чаш малды өстүрер болгаш фермаларга оларны шын ажаап доруктурар. Сырый дүктүң демдээ уксаадан улуу-биле хамааржыр, ындыгда болза уксаалыг онза чүүлдерден аңгыда, хойларның дүгүнүң сырый болуру чемгерилгениң, ажаалданың байдалындан база хамааржыр.

Дүк продуктуну көвүдедиринге ооң узуну база салдар-хамаарылгалыг. Ол болза, уксаадан болгаш чемгерилгениң байдалындан хамааржыр. Долу үнелиг чемгерилгени чорударга, дүк интенсивтиг өзер болгаш эки шынарлыг болур. Биэ ай дургузунда дүк 0,6—0,7 сантиметр узап өзерге, хой бүрүзүнден дүк кыргылдазы 0,5—0,6 кг көвүдээр. Хойну багай чемгерерге дүктүң өзүлдези оожумнаар болгаш кыргылдазы эвээжеп, шынары баксыраар.

Хойнуң дүгүн көвүдедири-биле чергелештир хой эдин бүдүрерин, ооң дириг деңзизин көвүдедиринче, хойнуң дүрген өзүлдезинче улуг сагыш салыр ужуралуг бис. Ынчангаш үре салгалының талазы-биле эки шынарлыг чүүлдерни дамчыдып турар бедик продуктулуг хойларны доктаамал шилип алыры, уксаажыдылгага күзенчиг шинчи демдектерни быжыглаар болгаш күштелдирер арганы бээр, билдилиг шилишкин республиканың колхозтарының болгаш совхозтарының бүгү коданнарында уксаажыдылга ажылының кол чүүлү ол болур. Шиитиниң хой ажылын шынар талазы-биле чаартып тургузарынга ажыл-агыйның зоотехнигиниң чогаадыкчы ажылы негеттинип турар.

1960—1965 чылдарда хой ажылынга угланыышкын — уксаажыдылга ажылының планын ёзугаар республиканың бүгү ажыл-агыйларынга нарын дүктүг хойларны өстүрери көрдүнген турган, ындыгда болза, чер бүрүзүнге калбак-биле өстүрер дээн чорук шын эвес болган. Чүл дизе, нарын дүктүг хой ажылын бүгү-ле черлерге өстүрер дээр болза чемгерилгениң, ажаалданың таарымчалыг эки байдалдарын тургузары негеттинер. Ынчаарга элээн хой ажыл-агыйлар ол негелдени хандырып шыдавас.

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунда, «Тээли» совхозта, Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде, Өвүрүүн «Кызыл-тук» колхозунда болгаш оон-даа өске ажыл-агыйларда нарын дүктүг хой ажылын хөгжүдериниң таарымчалыг байдалы тургустунмаан. Нарын дүктүг хойнуң коданнарында чидириг элээн хөй болган. Дүк кыргыллазы куду деңнелде. Хой ажылынга угланыышкынны тодарадып турган үеде ажыл-агыйның бойдус-экономиктиг байдалын шыңгыы өөренип көөр херек. Малдың ёзулуг чем-сууру тургустунмаан «Малчын», «Кара-Хөл», «Тере-Хөл», «Кызыл тук» колхозтар бедүүн дүктүг, эттиг-чаглыг хойларны өстүрериниң сагыш салза чогуур. Ындыг хойлар эвээш негелделиг, сезоннуг одарларга эки оттаар болгаш тус черниң агаар-бойдус байдалын чинги-биле эрттирип турар.

Нарын дүктүг, чартык нарын дүктүг, бөдүүн болгаш чартык бөдүүн дүктүг хой ажылынга угланыышкынны ажыл-агый боду тус черниң байдалынга болгаш экономиктиг болдунар аргаларынга таарыштыр шиитпирлээр херек. «Шекпээр» совхозтуң удуртукчулары болгаш тускай эртемниглери ажылагыйның байдалынга дүүштүр Бичe-Тей, Аяңгаты салбырларга чартык нарын дүктүг хой ажылын, Дөң-Терезин салбырның Алаакка болгаш Акка бедүүн дүктүг хой ажылын хөгжүдүп болурун чогумчалыг деп санаан, ол черлерге 20 муң хойну ажаап болур. Кол чем-сууру турар черден Алаакка, Акка чедир 60—90 километр ырак. Ынаар баарының оруу, мал чемин сөөртүп чедирери берге, ындыг-даа болза, аңаа бедүүн дүктүг хойларны ажаап өстүрер аргалыг.

Хой ажылынга угланыышкынны тодаратпышаан, уксаажыдылга ажылын ажыл-агыйлар шыңгыы кичээнгейге тургузары, уксаа шынарын эчизиниге чедир экижидери болур. Бо ажыл бедүүн дүктүг, чартык бедүүн дүктүг, чартык нарын болгаш нарын дүктүг хойларга хамааржыр. Бистиң республикавыстың нарын дүктүг хой ажылынга, тус черниң агаар-бойдузунга, мал чеминге таарышкан, бүгү сезоннуг, ооң иштинде кышкы одарларны ажыглаарынга чаңчыккан, бедүш тургузуу эки, буттары бедик, быжыг хойларны тургузары күзенчиг. Оларның дүгү сырый, ооң узуну 7 сантиметрден куду эвес болза эки.

Кыс хой бүрүзүнден 4—4,5 кг, бүдүрүкчү кошкарларның бирээзиндеи-не 8—10 кг чаңгыс ай нарын дүк алдынар-да болза деп күзелдинидыг. Дүккүрүн бедидери-биле чергелештир, четчир хемчээлдиг, эки эътти бээр ындыг хойларны бар болдуларының сорулгазы салдынган. Кыс хой бүрүзүнүң дириг деңзизи 50—55 кг, бир бүдүрүкчү кошкарның — 80—90 кг болур болгаш чүс хойга онаштыр 115—120 хураган алдынар ындыг үре-төлгүр хойлар херек. Оларның бүдүш тургузуу эът-дүк угланыышкынныг болур.

Хой ажылының ажылдакчыларының уксаажыдылга талазы-биле кол сорулгазы болза, нарын дүктүг хайнак, күзенчиг хевириниң хойларын шилип алыры, оларның иштинден тускай коданнарны тургузары, бирги ээлчегде Тыванның байдалынга өстүрген үнелиг нарын дүктүг кошкарларны болгаш Красноярск уксааның Учум бөлүүнүң хойларын өстүрүп, ажыглап тургаш, оларның ажыл-агыйжы үнелиг демдектерин сайзырангайжыдары болгаш быжыглаары болур.

Ажыл-агыйларның, күрүнениң уксаажыдылга станцияларының, база тарын боозадылга станцияларының зоотехниктериниң мурнунда салдынып турар сорулга болза, бистиң чедип алыр деп турар хевириниң хойларын тургузар талазы-биле чогаадыкчы ажылды боттандырары, малды шилиири, чылдың-на бонитировканы экижидери болур. Ийистээр хойларны шилип алырынче онза кичээнгейни салыр ужурлуг, бо айтырыгга частырыгны кылып болбас. Ажыл-агыйларның удуртукчулары уксаажыдылга ажылын организастаарынче ханылап кирер ужурлуг.

П. УШАКОВ,
зоотехник.

Олар кайызы-даа «Чыраа-Бажы» совхозта

«ЧЫРАА-БАЖЫ» совхозтуң Улуг-Ховуда аныяктарның хойжу бригадазының хойжулары болгаш сакманщиктери 420 ажыг хойнуң чаш хураганнарын менди доруктуруп турар. Хой оолдаашкыны үргүлчүлевишаан.

Сакманщиктериниң аразында Ооржак Билимаа малдың чаш төлүн доруктурар талазы-биле дуржулгалыг сакманщик болуп турар. Ам үеде ол 90 ажыг хураганны ажаап турар. Иелериниң суду эвээш хураганнарны ол эмискиктеп азырап турар.

ЧУРУКТА: О. Билимаанаң чаш хураганы эмискиктеп турары.

Макталда

Ол-ла совхозтуң Шык-Бажы сүт-бараан фермазының мурнакчы саанчызы коммунист Хомушку Кувискаал эрткен ажыл-агый чылдарында бодунга быжыглаттынган 25 инээнин бирээзинден-не 1961 литр сүттү саггап. Ол бо чылын 30 инээнин бирээзинге онаштыр 2000 литр сүттү саарын хүлээнген. Оон Мира деп шолалыг инээ хүнде 10 ажыг литр сүттү берип турар.

Аныяк саанчы Кувискаал элээп каш чылдарда саанчылап, чыл бүрүле бедик көргүзүглерни чедип ап келген. Оон чедишкинниниң чылдагааны чүдел? Инек саарының аргазын, инектериниң онзагай аажы-чанын танып билип ап турарында.

Чуруктаг Х. Кувискаал сүттүг инээ—Миразын чемгерип турары.

Фотолары К. ЭКЕР-ООЛДУУ.

Депутатка соңгуткан

Б. Суваң «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң мурнакчы хойжуларының бирээзи. Ол чеди чыл бурүнгаар малчын Сединиң дузалакчы кадарчызынга ажылдап эгелээн. Дуржулгалыг эш-өөрүнүң арга-сүмезин дыңнап, ажылын сонуургап турган, хойну ол көрген.

Чайгы үеде малдың семиртилгезинче ол улуг кичээнгейни салып келген. Изиг хүннер эгелээри биле-ле оон өг-бүлези Чаа-Хөл бажының тайгазынче көжүп үнүптер. Чайлаг-Кара-Сугга семиртип кадарган хойлар кыштың соогунда баксыравайн келген. Ам «Чинге-Дагда оон кыштаанда 508 хой менди кыш ажып турар.

Эрткен соңгулда хүнүнде Арыг-Үзүү көдээ Советтиң депутадынга соңгуткан хоочун малчынның ажыл-херээ ындыг.

М. БАЛЧЫЙ-ООЛ.

Коммунист Хертек Көк

— Бистиң колхозтуң хойжузу Хертек Көк дээрге, уйгу-чыдын чок кижи боор. Ам ооң хары алдан чоок-шулай берген. Ол хиреэзинде-ле аныяк оолдар-биле дөмей-ле кижи болгай — деп, колхозта партия эге организациязының секретары эш Даңзы мактап чугаалады.

Бай-Тайга районда «Мурнакчы» көдээ ажыл-агый артелиниң хоочун малчыны Хертек Ходунович Көк чүгле хой ажылынга безин он чыл болган. Чаңгыс-Теректе ооң улуг кыштаанга марттың ортан үезинде чеде бердим. Кажаа иштинде хоюг үинүт ор кижи уянгылыг кылдыр хой тоотпалаан олур. Ол дээрге, ийис хураганнарын хоскан хойну малчынның алып олурары ол-дур. Коммунист эш Көк ылаңгыя чеди чыл планының алдыгы чылында онза күженишкинниг ажылдап, бедик көргүзүглерни чедип алган.

Шүйүүн малчыннары бо чылын 365 тонна эътти бүдүргеш, 242 тонналы күрүнеге саларын, чүрттүү фабрикаларынче 20 тонна бедик шынарлыг дүктү чүдүрүп чорударын шиитпирлеп алганнар. Бо сорулганы чедиишкинниг күүседиринге Хертек Ходунович бодунуң төлептиг үүлүн киирер. Хой ажылынга чыл бүрүде бедик түңнелдерни чедип ап турарының аргазын чугаалап бээрин дилээримге, эш Көк мынчаар харыылады:

— Шээр мал ажылынга бедик көргүзүглерни чедип алыр деп бодаар болза, тараазында чүүлдер эргежок чугула: хамыктың мурнунда малдың чайгы, күскү семиртилгези, кышкы, часкы ажаалдазы, чемгерилгези, суггарылгазы, бедик шынарлыг, четчир хемчээлдиг чемцер, чылыг, чырык кажаа, план ёзугаар эки одарладыышкын. Бо чүүлдериң чаңгызы-даа четпес болур болза, шээр мал ажылынга чедиишкин боттанмас. Хойларның тарып боозадылгазынче онза кичээнгейни салыры база чугула. Оон башка шээр мал кызыраар, азы орайтадыр төрүүр.

Чаңгыс-Теректе улуг кыштаанда мал кажаазын ол чылдың-на болуу септеп, чылыглап, сигеннн ынаар сөөртүп алыр. Шагның кайы-даа ээлчээнде хойларның кададын ол плэн ёзугаар чорудар. Чыл бүрүде агаар-бойдустуң байдалын көрүп тургаш, ноябрь эгезинде кыштаанга чедип келир. Кышхы үеде хойларны эртен тос шак ажып, соок чывар намдай бергенде одарладып үндүре бээр. Кажан соок чымчак, хар чуга үеде хоюн ырак одарларга кадарар, кажан соок дыңзыч, хар кылын апаарга, чоок одарларын ажыглаар.

Кажан шээр малдың массалыг оолдаашкыны эгелей бээрге, эш Көк болгаш ооң күш-ажылчы бөдүүн өг-бүлези дүненин-не ээлчежип дежурныйлаар. Бо талазы-биле сакман аргазын хоочун хойжу чёдиишкинниг ажыглап келген. Өг-бүленин херээжен ээзи Моңгуш Аракчаевна Бичии-уругнуң малдың чаш төлүн бүрүн доруктурарынга чүткүдүг күш-ажылын онзалап демдеглээр херек.

Хертек Көк чүгле мурнакчы малчын эвес, харын-даа төлептиг ада, идепкейлиг хой-ниитичи, Бай-Тайганың коммунистер конференциязы ону СЭКП райкомунуң кежигүнүнге, а чоокта чаа болган соңгулдалар хүнүнде Шүйүүн ажылчы чоннары Хертек Көктү көдээ Советтиң депутадынга бир эп-сеткилдиг соңгаыннар.

Д. ИРГИТ.

СЭКП обкомунуң V пленумунуң соонда

КӨДЭЭГЕ ШЕФ ДУЗАЛАМЧЫЗЫН ЭКИЖИДЕР

Кызыл хоорайның партия-ажылагый активиниң хуралы болуп эрткен. «СЭКП обкомунуң V пленумунуң шиитпирлеринге холбаштыр көдээге шеф дузаламчызын күштелдирер дугайында» айтырыгны актив хуралы чугаалаашкан.

СЭКП хооркомунуң бирги секретары эш Киселев партия обкомунуң пленумунуң шиитпирлери-биле активти таныштырбышаан, хоорай чоогунда колхозтарга, совхозтарга шеф дузаламчызын көргүүп турар коллективтериниң ажылын аналиэтеп чугаалаан.

Хоорайда көдээге шеф дузаламчызын көргүзүп турар он бир организациялар бар. Даг-руда комбинадының коллективи Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозуи шефке алган. Коллективтиң колхозка херек кырында көргүскен дузаламчызы багай эвес. Тудугга хереглээр хөй лашты буза тепсип берген. Часкы тарылгага техниканы белеткээринге дузалашкан. Колхозка тудуг материалын болгаш машиналарга артык кезектерни берген. Библиотека болгаш клуб дерилгелеринге дузалашкан.

Ол-ла районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунга республиканың харылзаа эргелели улуг дузаламчы көргүзүп келген. Ылаңгыя колхозка масса-политиктиг ажылды экижидеринге дузалашкан. Респотребсоюзтуң коллективи «Көк-Тей» совхозка эки дузалашкан.

Ынчалза-даа «Тыва тудуг» трези, амыдырал хандырылга эргелели, комплексиглг экспедиция, «Сельэлектротудуг» дээн черделиг коллективтер боттарынга быжыглаан колхозтарга болгаш совхозтарга шеф дузаламчызын багай көргүзүп келгеннер. «Х Улуг хурал» колхозтуң удуртукчулары СЭКП хооркомунга мындыг чагаа чоруткан. «Сельэлектротудугнуң» коллективи биске бо чылын кандыг-даа дуза көргүспээн».

«Совет Тыва» колхозка дузаламчы көргүзер дугайында баш бурунгаар ажылдап кылдынган хемчеглерни «Тыва тудуг» трезиниң удуртукчулары уттупкан, ынчангаш шөлдерге чемишчидилге төп бээр, ховү турлагларын белеткээр, клуб септелгезинге болгаш дерилгезинге дузалаар дээн чергелиг хемчеглер күүседе чок арткан.

Илеткелчи хоорайга шилчиткен «Сукпак», «Көк-Тей» совхозтарда байдалды чугаалаан болгаш оларга дузалажыр ужурлуг коллективтерниң сорулгазын айыткан.

Тургустунган айтырыгны чугаалажырыңга актив идепкейлиг киришкен. «Сельэлектротудуг» коллективи бодунга быжыглаан ажылагыйга шеф дузаламчызын күштелдирер хемчеглерни ап турарын эргелелдиң начальниги эш Первухин бүүдүдин чугаалаан.

«Көк-Тей» совхозтуң директору эш Ломаев сөс алгаш, «Кызыл көдээ тудугнуң» адрезинге шүүмчүлел кылган. Совхозтуң тудуун ол коллектив дыка оожум темпиниг чорудуп, чамдык тудугларга бракты болдуруп турар деп чугаалаан. Часкы тарылга үезинде ховү турлагларынга садыг ажылын экижидерин, агиткультбригаданы үндүрүп турарын хоорай организацияларындан дилээн.

«Тыва тудуг» трезиниң начальниги эш Безматерных маңаа чүве чугаалаан, болдунга негелде чок, бот-шүүмчүлелчи эвес байдалын көргүскен. «Совет Тыва» колхозка шеф дузаламчызын көргүзериң экижидер талазы-биле коллектив чүү бодап турарын оон чугаалаар безин хөңнү чок болган.

«Сукпак» совхозтуң партия организациязының секретары эш Бабушкинниң саналы ажыл-ишчи болган. Ол «Кызыл көдээ тудугнуң» ажылын шүүмчүлээн. Совхозка ол тудуг организациязының тудуп бергени ийи-ийи аал ишти чурттаар бажыннары кончуг шынар чок болган. Кыштың соогунда малчыннар ол бажыңнардан үштеш, өглерже кирер ужурга таварышкан. Совхозка садыг ажылын экижидер, суурну радиожудар, ажыл-агыйга транспорт, механизатор кадрлар талазы-биле дуза көргүзер дугайында хемчеглер алырын СЭКП хооркомундан, хооркүүскомдан ол дилээн.

Актив хуралынга СЭКП обкомунуң көдээ ажыл-агый килдизиниң эргелекчизи эш Н. М. Конгар чүве чугаалаан.

Хоорай чоогунда колхозтарга болгаш совхозтарга шеф дузазын көргүзериң экижидеринче угланган, тодаргай хемчеглерни айыткан шиитпирни актив хуралы хүлээп алган.

А. ЛЕПЕШКИН.

Дүжүттү бедидеринге олар дузалаар

СУГГАРЫЛГАДА ЧАА ТЕХНИКА

25-тен 150 гектар чедир улуг эвес шөлдерни суггарар суггарылга машиналарындан, көжүрүп ап чорүүр насос станцияларындан, улап алгаш, суг дамчыдар хоолайлардан болгаш өске-даа чүүлдерден тургустунган комплектилиг дерилгени ажылдап кылган болгаш колхозтар, совхозтар оларны ап турар.

Айыткан комплектилиг дерилгениң дузазы-биле хемнериң, хөлдериң, хөөлбектериң, дамырак кара суглариың болгаш бугаларның суглары биле суггарылганы чорудуп болур.

Бо техниканың дузазы-биле суггарылганы организастаарда суггарылганың төлевилелдерин тургузары негеттинмес, схема хевири-биле суггарылганы чорудар.

Ындыг дерилге-биле суггарылганы организастаарынга капитал чарыгдалдар улуг эвес болур. Бир гектарга 150—250 хире рубль чарыгдаттынар, ол дээрге шак ындыг чаашкынналдырар машиналарны ажыглаары-биле амгы үениң агып чыдар суггарылга системазын тударындан 3—4 катап чиик болур.

Көжүрүп ап чорүүр насос станцияларлыг КДУ-55 м, ДДИ-45 болгаш ДДА-100 м деп чаашкынналдырып суггарар машиналарны ажыглаар комплектилерни чоокку үеде хөйү-биле тарадыр.

ДДИ-45 деп суггарылга машиналыг дерилге-биле 70—80 га, ДДИ 101 м-биле — 100—150 га хемчээлдиг черлерни суггарып болур. Болар бистиң байдалывыска черле тааржыр. КДУ-55 м-биле—шоолуг эвес, 25—30 га хире черни суггарар.

Ындыг комплектилиг суггарылга дерилгезин колхоз, совхоз бүрүзүнге эки ажыктыг кылдыр ажыглал болур. Ону ногаалар суггарарынга, мал ажылының фермаларының чанында мал чеми культураларны болгаш өскелерни-даа суггарарынга ажыглап болур. Суггарылга бугаларлыг ажыл-агыйларда чамдык кыры бедик, доңмелчек болгаш кыры дескн эвес болганы-биле суггартынмас, суг дескн эвес агар, чок болза хөрүүн үрелип, үнүштериниң дазыл системазынга багай салдарны чедирер черлер бар. Ындыг черлерге үстүнде дерилгелер-биле суггарылганы чорудар.

Ындыг дерилгени садып алырының өртээ улуг эвес, бир эвес ажыл-агыйжы ёзу-биле ажыглаар болза, ону ажыглаанының баштайгы чылында-ла оон өртээ дуглаттына бээр. Колхозтар, совхозтар боттарының тодаргай байдалын өөренип көргеш, «Сельхозтехникага» чагыгны киирери чүгула. Бистиң бодап турарывыс болза, Краснояркскиниң Улуг ажыл-агый чөвүлелиниң будүүлгелериниң бирээзинге комплектилиг дерилгениң бир хевирин, чижээ, ДДИ-45-ти белеткеп үнүрерин организастаар дугайында айтырыгны тургузары ажыктыг болур. Ону бүгү Красноярск крайны болгаш Тыва АССР-ни хандырар кылдыр үнүрери чүгула.

П. БОГУСЛАВСКИЙ,
инженер.

Малчыннарның амыдыралынче кичээнгей салыр

Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң Эйлиг-Хемде хойжу бригадаларының хойжулары малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алыр дээн сорулгазын багай эвес күүседип турарлар. Тостеекте хойжу бригадада ниитизи-биле муң чыгам хой. Кызыл-Дашта бригадада 400 ажыг хой оолдаан.

Малчыннар бо үеде амыр-дыш чок ажылдап турда, оларның ажыл, амыдыралынче колхозтуң баштаар черинiң болгаш Эйлиг-Хем участоктуң ажылдакчыларының талазындан чогуур кичээнгей салбайн турарын чугаалаар херек.

Массалыг оолдаашкынның үезинде сакманщиктерни тускай хептербиле хандырбаан. Малчыннарның алыр акшазын өй-шаанда бербейн турар. Аъш-чем аймаа-биле хандырылга чегей. Автолавка барза-даа, малчыннарның акшазын бербээнде, олар хереглээн чүвезинiң чүүк-биле садып алыр боор.

Хойжу бригадаларның төптеринде чаңгыс-даа радиоприёмник чок. Солуннарны четче албайн турар. Чаңгыс үгда мөөңү-биле келген солуннарны канчап номчуп четтигерил деп, хойжулар Сундуй-оол, Дырыш-оол оларның хомудап турары черле шын.

«Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң баштаар чери, колхозта партия организациязы Эйлиг-Хемниң малчыннарынче кичээнгей салза чогуур. Бо талазы-биле мурнунда чугаалар турза-даа, херек кырында көскү хемчеглер алдынмаан.

Б. МАКСИМ.

Мурнакчы хойжулар

ТОЖУ. «Совет Тыва» көдээ ажылагый артелиниң сураглыг хойжузу Коя Шимит чер-чер Советтеринге соңгулда хүнүн куш-ажылчы чедиишкин-биле уткаан: 236 хойдан 249 хураганны камгалап алган. Аныяк хойжу Бараан Чаргаадан база-ла бедик түңнелдиг болуп, 196 хойдан 202 хураганы алган.

ШИНЭ ЭКУ АРЫЙ

1965 ч. март 24.

КИНО

«ДИРИГЛЕРГЕ ЧАГААЛАР»

Ындыг аттыг кинону «Беларусь-фильм» киностудия үндүрген. Сценарийниң автору Алесь Кучар, тургузукчу-режиссёр Валентин Виноградов. Чаныш-сыныш чок туруштуг, эрес-дидим кижи дугайында ук кинону көрүкчүлер улуг сонуургал-биле көрүп болур. Фильмни Белорусь улустуң шынчы кызы, шылгаранчай революсчу, чажыт ажылдакчы-партизан Вера Карчевскаяга тураскаатkан. Ынчалзажок кинода чүгле чаңгыс кижиниң намдары харын Польшаның Коммунистиг партиязының хүрээлеңинге тура, Пильсудскийниң диктатурazынга удур демисежип чораан хөй-хөй коммунистерниң мөзүшынарларын мөөнеп чыгган.

Кара бажыңның каранғы ханалары, ында Вероника Карчевская (код маадыр) көстүп келир. Ол аныяк чылдарында-ла коммунистерниң одуруунга туржуп, хосталга дээш демисежип эгелээн. Өске-даа ажылчыннар-биле кады чажыт типография тургузуп алгаш, анаа кыйгырыглар парлап, тарадып турганнар. Кезээде-ле истеп сүрүшкүн болгаш хоруглал революсчу ажыл-чорудулгага шаптыктап, ону хорүп турза-даа, чон демиселче көдүрлүп үнүп турган.

Верониканың чажыттары кыстар 18 хар четкенииң байырлалын демдеглеп эрттирип турар. Бир эвес күзээн болза, ол база-ла уругларның аразында турар ийик. Ынчалза-даа ооң оруу—демиселдиң оруу. Ук оруктан тайзы баспас болгаш туюлунга чедир туржур дээн соруктуг.

Бистиң мурнувуска кара бажың көстүп келир. Кара-тураzында аажылаашкыннар, дерзин чоруктарны оон көөр бис. Өг-бүлеге чаа кижиниң төрүттүнери улуг аас-кежик. Аныяк не Карчевская баштайгы кызын кара бажыңга божаан. Эрге-чагыргалар ие болур херээжен кижиге эмчи дузаламчызы көргүзериндээ бодаваан. Чүгле бүгү хоруглаттырганнарның шыгыы негелдезин ёзугаар эмчини келдирер ужурга таварышканнар. Карчевскаяның ашаа Павел эң-не берге минуталарда Вероникадан чоруй баар. Сагыш-сеткил талазы-биле бергедээшкиннерге-даа Вера алыспаан.

Барыын Белоруссия советтиг апарган. Кара бажыңдан хосталып үнер аас-кежиктиг хүн келген. Карчевская төрээн черинге ээп кээр. Баштайгы кызы өзүп доруга берген, кырган авазыныңда чүрттээп турар. Бодунуң эң чоок эжи Ольга-биле чүрттай берген Павелдиң өг-бүлезинге Вероника кээп ужуражыр. Бо минуталарда ол кандыг-даа хорадаашкын, бак сеткил сагынмас.

Хостуг, өөрүшкүлүг чүртталга Верониканың мурнунга чаа-ла эгелеп турда, меге хоп-биле бүргеттинген истеп сүрүүшкүн база катап диргелип келир. Ынчан кады ойнап өскени Валентин-биле ол чүрттай берген. Аас-кежик долган, өөрүшкүлүг хүннериниң бирээзинде хоруглаттыр дугайында бижик келген. Бо удаада ол чажыт типографияга ажылдап тура, өске бүгү эш-өөрүн дайзынарга сөглеп берипкен. «Өскерликчи», «чонуңу дайзыны» кылдыр буруудаттырып турар.

Сталинга чүдүүр чоруктуң чылдары ол. Вероника «чонуңу дайзыны» деп хей черге буруудаттырган. База катап-ла кара бажын. Ынчалза-даа буруудадыр барымдаалар эвээш болганы дээш ону хостап үндүрген. Кижиге чүдүүр чоруктуң уржуктары кижилерни кайы хире хилинчектеп турганы кинодан тодаргай көстүр.

1941 чыл. Дайынның баштайгы чаңгызы белорусь черге баштайла дыңналып келген. Ашаа Валентин фронтуже хаптар. Баштайгы тулчуушкуннарга-ла ол чүнү-даа дыңнавас кылдыр кемдээн болгаш дайзынның огунга алзыканың Вера боду көрген. Ол ам чажыт ажылдакчы партизан апарган. Немецтерге эжелеттирген Витебскиге даалга күүседип, чажыды-биле ажылдап тура, эрес-маадырлыы-биле өлген.

Каразыышкыннар болгаш кижиге бүзүревес чорук-даа, кара бажың-даа, хууда чүртталгазында таарымча чок чүүлдер-даа туруштуг коммунистиң соруун сыкпаан. Революсчу идеалдарга бүзүрел ону чалгынналдырып келген болгаш амыдыралының бүгү дургузунда бурунгаар ап чораан.

Үениң эрес-маадырлыг чоруу

Совет артемниң болгаш техниканың шылгаранчай чедиишкини космос делгемин шинчээдип алырынгга чаа үени ажыдып турар. Кижиниң космосче үнгени болаа Айга болгаш хүн системазының өске-даа планеталарынга чедир ужудар болгаш аңаа барып хонарынга боттуг белеткелди тургузуп турар, чижеглээр чүве чок шинчилел-шенелде болур-дур.

Делегейниң хөй-ниитизи болгаш парлалгазы совет кижилерниң эрес-маадырлыг чоруун магадап турар.

ПРАГА. Профэвилелдериниң Бүгүделегей Федерациязы эрес-маадырлыг совет космонавтар Павел Беляев биле Алексей Леонов оларга, артемденнерге, ажылчыннарга болгаш совет улуска төөгүде чижеглээр чүве чок эрес-маадырлыг чорук-биле холбаштыр 120 миллион ажылчы чоннарның мурнундан байыр чедирип турар деп, ВЦСПС-ке чоруткан ПБДниң секретариадының телеграммазында чугаалап турар.

ХАНОЙ. ВДР-ниң артем айтырыгларының талазы-биле Күрүне комитединиң даргазының оралакчызы Нгуен Ксиенниң «Нян зан» солунга бижээни болза: «Совет артемденнерниң, инженерлернин болгаш ажылчыннарның чаа оңаа улуг чедиишкининге изиг байырывысты чедирип турар бис. Бо чедиишкин болза социалистиг тургузугнуң артык шинээлериниң база бир херечизи болур. Артемниң бедиктерин ам чагырып ап, Совет Төрээн чүрттүн, социалистиг лагерьниң болгаш бүгү-чер бөмбүрзээниң тайбынга ынакшылдыг күштериниң күчүзүн быжыглап турар совет улустуң чогаадыкчы болгаш маадырлыг чоруун совет тургузугнуң 47 чыл иштинде хөгжүткенинге кызыгаар чокка чоргаарланып турар бис».

ЛОНДОН. Сураглыг англи астроном, обсерватория директору Бернард Ловеллдың медеглээни болза: «Бо дээрге совет космонавтарның чайынанчак эрес-маадырлыг чоруу-дур. Совет космонавтарның чедиишкини ырак эвес келир үеде кижиниң Айже ужудуушкунун боттандырар соруланы салган Совет Эвилелиниң болур чогуурy-биле ажылдап база шылгаранчайы-биле бодап кылган программазы-биле бүрүн дүгжүп турар».

НЬЮ-ЙОРК. БНО-нуң космос делгемин тайбын ажыглаар талазы-биле комитединиң даргазы Ф. Мач ССРЭниң КИО-да доктаамал телээлекчизи Н. Т. Федоренконун алынга чагаа чорудуп, «космос делгемин шинчилээринде аажок улуг үе-биле» холбаштыр Совет Эвилелинге байыр чедирген. Корабльдин кабиназындан космосче үнген совет космонавтың эрес-маадырлыг чоруу космосту шингээдип алырынга чүгле чүгүлә үе болур эвес, харын база аңаа эвес эрес-маадырлыг чорук болур-дур деп—ол чагаала чугаалап турар.

* * *

Нью-Йорктун солуннарынга чүүлдер бижээн авторларның хөй нуруузу Совет Эвилелиниң чаа төөгүлүг чедиишкинин чогууруу-биле үнелеп көрүп, ССРЭ Каттышкан Штаттарны ырак эрткен дээрзин минийп, совет конструкторларның болгаш техниктериң уран аргазынга, совет космонавтарниң эрес-маадырлыг чоруунга болгаш уран-мергежилинге магадаашкынын илергейлеп турарлар. «Восход-2» деп корабльдин ужудуушкунунуң дугайында америк парлалганың тайылбырларында аңгадаашкынның үннерин эскерип көөрү берге эвес. Бо удаада АКШ база-ла соңнаан дээрзинге оларның хөй-муңгаран турар.

ТОКИО. «Космостуң кызыгаар чок делгеминге подполковник Алексей Леоновтуң совет корабль-спутниктен үнген кайтамчык чоруунуң дугайын тайылбырлаар сес тывылбас-тыр» деп «Майнити» солун редакция чүүлүнге медеглээн. «Кижи төрелгетенниң күзелиниң боттанышкынында шылгаранчай салыышкын кылдыр совет чедиишкинге адыш часкаар болза чогуур» деп, ол солун демдеглээн.

«Космоска селгүүстээшкинниң ужур-дузазы аажок улуг» деп «Асахи» солун айыткан. Космоска космонавтарның амыдыралының болгаш ажылының лыка хөй айтырыгларын чедиишкинниг шиитпирлээн Совет Эвилелинде космос эртемниң күжү улуг. «Айже ужудуушкунга Совет Эвилелин четкеш артерин оралдажыл турар АКШ-ка бо шенелде-шинчилел эң аар согуг болган. Совет Эвилели космосче кижиниң ужудуушкуннарынга АКШ-ты улуу-биле ашпышаан» деп, солун демдеглээн.

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО. Бразилияның эртем-шинчилел төвүлелиниң даргазы профессор Антонио Боусейро Алексей Леоновтуң корабльден космосче үнгенин «аажок улуг чугула болуушкун болур» деп айыткан. Бо ужудуушкунга космонавтың айыл-чок болур чоруун хандырганы «шылгаранчай дешпилге» болур дээрзин ол демдеглээн.

Физика эртем-шинчилел төвүнүң профессору Жакес Данонуң медеглээни болза: «ол дээрге эртемде болгаш техникада чаа үе-дир». Ядролуг энергияның айтырыгларының талазы-биле профессор Данило Маркондес совет эртемниң болгаш техниканың чаа чедиишкинин «алыс күзелдин эрес-маадырлыг чоруу-дур» деп айыткан. «Планеталар аразынга ол чедиишкинге бодумнуң магадаашкынымны илереткейн барып шыдавас мен» деп, астроном Лейгама демдеглээн.

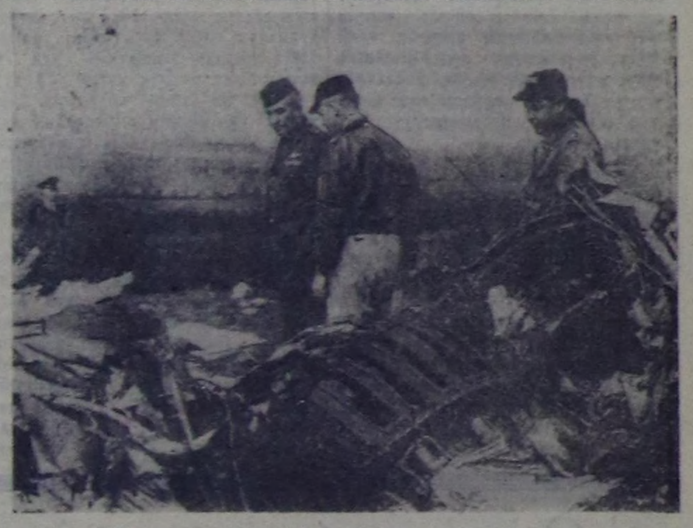
РЕЙКЬЯВИК. Совет Эвилелин барыын талакы чүрттарда кижилерниң канчаар көрүп турарын баштайгы спутниктиң өскерткени чигзининг чок деп «Тьодвильинн» солун бижээн. Чаа чедиишкин бүрүзү космос шинчилекчилериниң мурнунга тургустуунуп келир нарын болгаш хөй талалыг айтырыгларны шиитпирлээринге социалистиг ниитилелдиң артык күштериниң дугайында чаа сагындырыышкын болур... Космос шинчилелдериниң бүгү төөгүзү совет чедиишкиннер-биле тодараттыып турар дээрзин ол солун демдеглээн.

ДАКАР. «Восход-2» деп космос кораблиниң ужудуушкунунуң дугайын дыңнаваш, мён болгаш өскелер-даа магадаашкынны сагыш-сеткилиниң ханызындан илергейлээн» деп Дакар университединиң бойдус эртемнер факультединиң деканы профессор Масон медеглээн.

Америк ужар-чүүлдүң дээрбечи халдаашкыны

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың шериг командылалының Сайгонда төлээлекчизиниң медеглээни болза, АКШ-тың шериг-агаар күштериниң болгаш шериг-далай күштериниң самолёттары Вьетнамның Демократтыг Республиказынче чаа халдаашкын кылган. Винь хоорайдан сонгу-барыын талада 25 миль, демаркастаан шугумдан сонгу талаже 160 миль хире ырак черде турар объектилерни бомбалаан болгаш ракеталар-биле бооваан. АП агентилелдиң корреспондентизиниң Сайгондан дыңнатканы-биле алырга, ол халдаашкынга АКШ-тың шериг-агаар күштериниң болгаш 7-ги флодунуң 120 ажыг самолёттары киришкен.

АКШ-тың ужар-чүүлүнүң халдаашкыннары улам кедереп турар дээрзин АП-ниң корреспондентизи демдеглеп турар.

Япониң Йокотта ужар-чүүл баазазындан үнген Е-105 деп америк самолёт Токиодан ырак эвеске озал-ондакка таварышкан. Ол самолёт чүртталга черинден 50-не метр ыракка кээп дүшкен. Эрткен чылын шак ындыг озал-ондакка 15 машиналар таварышкан.

Чурукта: американнар самолёттуң бузундуларының чанында.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ТЕЛЕГРАФ МЕДЭЭЛЕП, ДАМЧЫДЫП ТУР

ГЕОРГЕ ГЕОРГИУ-ДЕЖТИҢ ТУРАСКААЛЫН МӨҢГЕЖИДЕР ДУГАЙЫНДА

Румын Улус Республиканың база делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң шылгаранчай ажылдакчызы, Совет Эвилелиниң өңнүү Георге Георгиу-Дежтиң тураскаалын мөңгежидер соруглa-биле СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың шиитпирлээни:

— Воронеж областың Лиски хоорайын Георге Георгиу-Деж хоорай кылдыр чаартыр адаар;

— Москва хоорайның кудумчуларының бирээзин Георге Георгиу-Деж аттыг кудумчу кылдыр чаарты адаар;

— Ростовтуң демир орук транспорт техникумунга Георге Георгиу-Дежтиң адын тыпсыр;

— ам тудуп турар лайнерлерниң бирээзинге Георге Георгиу-Дежтиң адын тыпсыр.

* * *

Георге Георгиу-Дежти орнукшудар хүнде, бо чылдың март 24-те, ажыдал туктарын азаар.

РАП ТК-ның ПЛЕНУМУ

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Март 22-де Румыниянның Ажылчын партиязының Төп Комитединиң пленуму болуп эрткен. РАП ТК-ның Политбюрозуның саналын ёзугаар РАП ТК-ның бирги секретарынга Николаев Чаушескуну пленум бир үн-биле соңгаан.

Румыниянның Ажылчын партиязының ТК-ның политбюрозуңуң кежигүнү болгаш ТК-ның секретары Киву Стойканы Румын Улус Республиказ Күрүне төвүлелиниң даргазынга соңгуурун Улуг национал хуралга сүмелээр деп пленум шиитпирлээн.

Республиканың чаңчыл болган кышкы спартакиадазының сөөлгү хүнү. Хаак спортунуң эң-не солун хевири — эстафеталар: эр улустуң 4×10 км-ге, херээжен хаакчыларның болгаш элээди оолдарның 4×5 км-ге, ургларның 4×3 км-ге.

Херээжен хаакчыларның 4×5 км-ге эстафетазын «Урожай» эки-тура спорт ниитилелиниң спортсменнери чигиби-ле ойнап алганнар.

Хербис даанда хаак баазазынга март 21-де чыылган кызылчылар болгаш спартакиаданың киржикчилери эр улустуң 4×10 км-ге эстафетазын кончуг сонуургаан. Ол изиг демиселге эрткен. Эстафетаның бирги хаакчылары маңнажып үнүпкен. «Аарыкчылар» «Динамо» эки-тура спорт ниитилелиниң салып үндүрген хаакчыларындан бирээзи мурнап келир деп чугаалажып турганнар, чүге дээрге динамочулар 4 эстафетаны киирген.

Солун маргылдаага «аараан» кижилер үе-шактың эрткенин эскербээн. Удаваанда хаакчылар көстүп келген. Келзе-ле «Урожай» эки-тура спорт ниитилелиниң хаакчызы, инженер Ю. Сапчай бир дугаарында эстафетаны эжи А. Прозоровка дамчыткан.

«Динамонуң» «аарыкчылары» мөгүдеп турда, ооң хаакчылары В. Лепешкин, ону сүрүштүр П. Сосков олар келгилээш, эстафетаны дараазының ээлчээшкиниерине хүлээткен.

Ийиги ээлчегде маңнаан динамочу А. Кони болгаш спартакчы, хоочун хаакчы, хаак талазы-биле республиканың чемпиону, тудугжу А. Глухов олар «Урожай» эки-тура спорт ниитилелиниң хаакчызы А. Прозоровту эрткеш, мурнай эстафетаны дамчыткан. Ам спартакчылар мурнунда апарган. Чээрби километрни эртип, 30 километрни эгелеп турда, динамочулар спартакчыларга 1 минутаны ойнадып турган. Эстафета маргылдаазының эң-не харылзаалыг ээлчеглери —3 болгаш 4 дугаары, ынчангаш маңнаа шыырак, хаак маргылдааларынга удаа-дараа киржип чораан, мергежилдиг хаакчыларны тургузар.

3-кү ээлчегде «Динамодан» В. Третьяков «Спартактан» В. Масленицынның соондан чедер сорулгалыг маңнаан. Спартакчы В. Масленицын хаагың шын эвес үзеп, дедир чылыышкынга таваржып, маңнап чадааш, динамочуну эрттирип, үнелиг 40 секунданы ойнаткан.

Дөрткү ээлчегде «Динамо» командазындан биотлонга бо чылын спорт мастери деп бедик атты чедип алган В. Гаинцев үнген.

Спартакчы Петр Цветков В. Гаинцевти чедер дээш, эстафетаны хүлээп алгаш кончуг дүргени-биле динамочунуң соонче сундугупкан. Бо кышкы спартакиадага 15 болгаш 30 километрге чедиишкинниг болган спартакчылар эстафетаны база-ла ойнап алыр бис деп, П. Цветковка бүзүрел турганнар. Оларның күзээн күзели боттанмаанын хомудавчыг.

Динамочу В. Гаинцев кымга-даа четтирбейн, эстафетаны дооскан. Ийиги черде спартакчылар. «Урожай» эки-тура спорт ниитилелиниң шыырак хаакчызы К. Р. Радостев динамочу Д. Кыргысты эрткеш, командазын үшкү черже үндүрген; 4-кү, 5-ки черлерни «Динамо» эки-тура спорт ниитилелиниң 2-ги, 3-кү командалары эжелээн. Бистиң аалчыларывыс — Абакан хоорайның хаакчылары 7-ги черни алган.

Республиканың чаңчыл болган чээрбиги кышкы спартакиадазының сөөлгү хүнүнде хар чагганындан шупту хаакчыларның көргүскүлээн түннелдери кудуку дедиелде, 10 километрни динамочу В. Третьяков 42 минута 37 секундада эрткен. Ооң үезин кым-даа экижиттээн.

Команда талазы-биле бирги черни «Спартак» эки-тура спорт ниитилели (даргазы Н. Бражников), ийиги черни «Урожай» эки-тура спорт ниитилели (даргазы Н. Капустин) тус-тузында алганнар. 3-кү черде «Динамо» спорт ниитилели.

Хаак дистанциияларынга бирги черни эжелевишаан, бирги разрядтың нормазын бадыткаан хаакчылар дипломнар, өртектиг бараанналар-биле шаннатканнар.

ЧУРУКТА: (солагай талазындан оң талазынче) 4×10 км эстафетага бирги черни эжелээн «Динамонуң» бирги командазы: П. Сосков, А. Кони, В. Третьяков болгаш В. Гаинцев.

Республиканың XX кышкы спартакиадазы

ДИНАМОЧУЛАР ТЕРГИИДЭЭН

Культура амыдыралының хүн демдеглели

Көдээ клубта

Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунда көдээ клуб бодунуң ажылын шын таарыштыр тургузуп ап турарындан, шаг-үениң кайыдаа үезинде доктаамал ажылдап турар. Клуб эргелекчизи эш Хомушку Долгар-оол сентелгени чайгы үеде, колхоз баштаар черинiң дузазы-биле кылдыртып ап чаңчыккан. Ынчангаш кыжын кончуг соок үелерде-даа клубка чорудар дээн массалыг хемчеглерни планнаан ёзугаар, хөй кижи киржикчилиг эртип турар.

Клубтуң ажылдакчылары болгаш ында бот-тывынгыр уран чүүл бөлүмүнүң киржикчилери—шупту 30 ажыг кижи колхозтуң ыраккы фермаларынга болгаш кожазы «Май бири» колхозка солун концерттерни көргүскеннер. Бот-тывынгыр уран чүүл бөлүмнери доктаамал ажылдап турар болгаш, клубтуң иштики, даштыкы шимеддези таарымчалыг кылдынган. Бо дээрге клуб эргелекчизи эш Х. Долгар-оолдуң ажылагыйжы болгаш клуб ажылын эки башкарып билирин хереченип турар. Шынап-ла ол, бо колхозка дөрт чыл иштинде клуб эргелекчилеп ажылдап келгеш, чонның сеткилин хомудадып көрбээн кижи.

Клубка хамаржып турар комсомолчу киномеханиктер Чаш-оол Кол, Сандый-оол Шой-Сүрүн олар бот-тарының онаашкан ажыл-херээнге харыысалгалыг болгаш ажылын-даа эки билирлер. Моон ужурунда олар кинолар үндүрүлгезин үзүктелиишкин чокка, эки шынарлыг чорудуп турар.

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдалар үезинде клуб эки белеткелдиг турган болгаш элээн хөй массалыг хемчеглерни организастап эрттирген.

Суурунуң аныяктары культураның бо чугула одаан боттарының херээ кылдыр чугулалап көрүп, бот-тывынгыр уран чүүл бөлүмнеринге болгаш өске-даа массалыг хемчеглерге идепкейлиг киржип, клубтуң ажыл-агыы айтырыгларын шиитпирлээринге идепкейлиг дузалап турар. Чоокта чаа олар клубка одаар ыяшты шеф-биле хап белеткээш, сөөртүп экпеп бергеннер.

К. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Кежээге артистерни чалаан

Кызылдың көдээ ажыл-агый техникумунуң актовый залынга РСФСРниң алдарлыг артистери Максим болгаш Кара-кыс Мунзуктар-биле ужуражылга кежээни болуп эрткен.

Тываның хөгжүм-шинчи театрының 1935 чылдан эгелеп үндезилеттинип тургустунганын Максим Мунзук чугаалаан. Ол үеден тура-ла олар ийилээн театрга ажылдап эгелээн. «Хайыран-бот» деп шиини аңаа бир-ле дугаарында ойнаанын артист чугаалаан. Сураглыг драматург Ф. Шиллерниң «Кара сагыш болгаш ханы ынакшыл» деп классиктиг шиизин театрга тыва дыл кырынга көргүскен чорук канчаар-даа аажок улуг чедиишкин болгаш артистерге чогаадыкчы улуг шылгалда болганын ол демдеглээн. «Чечен биле Белекмаа» деп операны чоокку үеде театрга үндүрүп эгелээрин дыңнаваш, кежээниң киржикчилери дыка сонуургап, өөрээн. Сургуулдарның оларга салгылаан айтырыгларынга артистер тодаргай, биилингир харыыны бергеннер.

Музыктар ол ужуражылгага боттарының ынак ырларын аныяк композитор Бегзи Кадыр-оолдуң хөгжүмге уделгези-биле күүседкени дыка солун болган.

Шак мындыг солун ужуражылга кежээлерин моон соңгаар доктаамал эрттирип турарын сургуулдар техникумнуң дирекциязындан, ында партия, профэвилел, комсомол организацияларындан дилээн.

А. МАНДАРАА.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

Амданныг, эки шынарлыг чем дээш

Комсомолчу повар Сая Минчин ам алды чыл поварлап, бодунуң өөренип алган тускай билиин бүзүредип турар. Ол аныяк уругну часкы, күскү сезоннарның үезинде тараа шөлүнге көрүп болур.

Кулузун дег кукуруза үнген Оваа-Дөңүнге, Өлең-Ховузунга, «Сүт-Хөл» совхозтуң Кара-Чыраа суурунда төп шаңга болгаш Киров салбырның Хемчиктиң ол-бо талаларында хову турлагларынга чоруп турган амданныг чемниг, ак халаттыг аалчыны механизаторлар, тараажылар канчап үттур боор. А амгы хүннерде ол Кара-Чыраа суурунуң столованында бодунуң эжи Сат Бичии-кыс-биле кады ажылдап турарлар.

Бо столованың чемининг шынарынын дугайын билип алырда, клубка чеде берээн.

Клубче кире бердивис. Зал долу кижи. Оларның мурнунда улай-улай салган шывыглыг узун стол. Столдуң кырында улуг-биче тавактарда далган үскен, эттиг, капустадан кылган мүннер, дүлгеп хой төжү, гуляш, котлета, кашалар, быжырган хлеб болгаш далгандан кылган янзы-бүрү чүүлдер хөй болду.

«Амданныг чемни канчаар белеткээрил?» деп кежээнин чарлалын дыңнавайн келген болзумза, шайлалга-дыр деп бодаар хире болдум. Клуб эргелекчизи Онзар Көкүү кежээни ажыдып чүве чугаалаваш, кол повар Сая Минчиниге сөс берди.

Аъш-чемни кылырының нарын арга-сумелерин поварлар чижекке көргүзүп, солун саналды бергеннер. Далганны канчаар ажыдарыл, хлебти канчаар быжырарыл, сүттен кандыг чемнерни кылып болурул, картошканы, инек куйгазын хайындырарының кандыг аргалары барыл дээш, хөйнизы чемнерни кылып белеткээр аргаларны, черниң байдалынга таарыштыр продукцияның аайы-биле санал-сүме солушканнар.

Кежээнин түннелинде делгээн чемни чонга чиик өртекке садып, аттракцион оюннар болган.

О. ЧАН-ООЛ.

КИНО

МАРТ 24-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Бистиң херимивис» 9, «Революцияның ады-биле» 10.45, 12.30, 1.15, «Фотографиялыг кижи» 3, 4.45, 6.30, 8.15, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Барабанчының салым-хуузу» 10.30, 2.30, «Мандат» 12.30, «Кара көстүк» 4.30, 6.30, «Австрийжиин кадайландырганы» 8.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Самолёт 9 шакта ужуп чоруптар» 2.40, 6.40, «Чеди алышкыга чеди душтук» 4.40, 8.30 шактарда

«ВОСТОК»: «Граф Монте-Кристо» (1-ги, 2-ги сериялары) 2.30, 8.15, «Заноза» 6.30 шактарда.

МАРТ 30-де ОЙНААШКЫННАР ТИРАЖЫ

Күрүнеиниң үш хуулуг иштики ойнаашкынныг чээшкининиң талазы-биле ойнаашкыннарның 104-кү кол тиражы март 30-де Ташкент хоорайга болур.

Он сес разрядтарга үндүрген чээшкининиң тиражынга дараазында санныг ойнаашкыннар таваржыр:

Ойнаашкыннарның хемчээли	кол тиражка таваржыр ойнаашкыннарның саны
5.000 рубль	36
2.500 рубль	90
1.000 рубль	450
500 рубль	1440
100 рубль	12600
40 рубль	138384
	153000

Каттышкаш ойнаашкыннарның ниити түңү 8.370.360 рубль.

Ойнаашкыннарның дараазында тиражтары 1965 чылдың май 30-де, июль 30-де, сентябрь 30-де болгаш ноябрь 30-де болур.

Чээшкининиң облигацияларының талазы-биле ойнап ап болур арга тираж бүрүзүнде көвүдеп турар, чүге дээрге, тиражтарга таваржыр ойнаашкыннарның саны чээшкининиң хуусаазының төнчүзүнге чедир өскерилге чөк артар, а ойнаашкынга таварышкан облигацияларның ойнап алган түңүн төлеп бээр болгаш дараазында тиражтарга кириштпес.

Ажаалга кассалары чээшкининиң облигацияларын хөстуу-биле садып база дедир садып ап турар.

Хамаатылар! Облигацияларны садып ап, ойнаашкыннарның тиражтарынга киржиңер.

КЫЗЫЛ ХООРАЙНЫҢ ТӨП АЖААЛГА КАССАЗЫ.

РЕДАКЦИЯ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин — Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24 25-38, харыысалгалыг секретарьның 23-35 партийжи амыдырал килдизининиң 23-54, агитацна болгаш пропаганда база көдээ ажыл-агый килдистериниң 37-13, үлетпүр килдизининиң 22-64, чагаа, чыылдың болгаш көдээ корреспонденттилер база совет тургузуг болгаш амыдырал килдистериниң 21-27, иштики информацна килдизининиң 20-60, бухгалтериниң 31-75, корректорларның 21-47, 27-41 Солун кедбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң чанында Парлалга эргелелиниң типографиязы. ТС—00388.